

Centre d'Estudis Lacetans

Memòria de la *Intervenció arqueològica a Castellvell (Olius, Solsonès)*. Campanyes 2014 - 2015

Agost de 2017

Equip de direcció:

David Asensio i Vilaró
Ramon Cardona i Colell
Jordi Morer de Llorens
Josep Pou i Vallès
Laro Sánchez Bonvehí

Centre d'estudis lacetans

Índex

I.- Fitxa tècnica	pàg. 04
II.- Localització	pàg. 06
III.- Marc geogràfic i geològic	pàg. 07
IV.- Síntesi històrica i antecedents arqueològics	pàg. 12
V.- Metodologia	pàg. 18
VI.- Desenvolupament dels treballs arqueològics	pàg. 19
VII.- Conclusions preliminars	pàg. 39
Bibliografia	pàg. 43

I.- Fitxa tècnica

Nom de la intervenció:	Intervenció arqueològica a Castellvell d'Olius.
Municipi:	Olius.
Comarca:	Solsonès.
Coordenades:	X:375858 Y:4650411 / 31TCG 812521
Alçada:	842,5 metres s.n.m.
Tipus de jaciment:	Lloc d'hàbitat.
Tipus d'intervenció:	Projecte d'investigació.
Tipus d'activitat:	Excavació, documentació gràfica.
Resultat de la intervenció:	Hàbitat ibèric i medieval.
Cronologia:	Segle VII aC i època medieval.
Dates de la intervenció:	21 de juliol al 17 d'agost de 2014 15 al 30 de agost de 2015
Arqueòlegs directors:	Laro Sánchez Bonvehí/ Ramon Cardona i Colell
Equip tècnic:	David Asensio i Vilaró, Ramon Cardona Colell Laro Sánchez Bonvehí Jordi Morer de Llorens

Josep Pou i Vallès.

Estudi paleocarpològic:	Daniel López Reyes.
Propietari de la finca:	Sr. Jordi Xandri.
Règim jurídic de la finca:	Privat.
Promoció i finançament:	Generalitat de Catalunya.
Número d'expedient	437 K121 N490/11024
Superfície total del solar/jaciment:	0,9819 d'ha.
Superfície afectada:	3.000m ²

II.- Localització

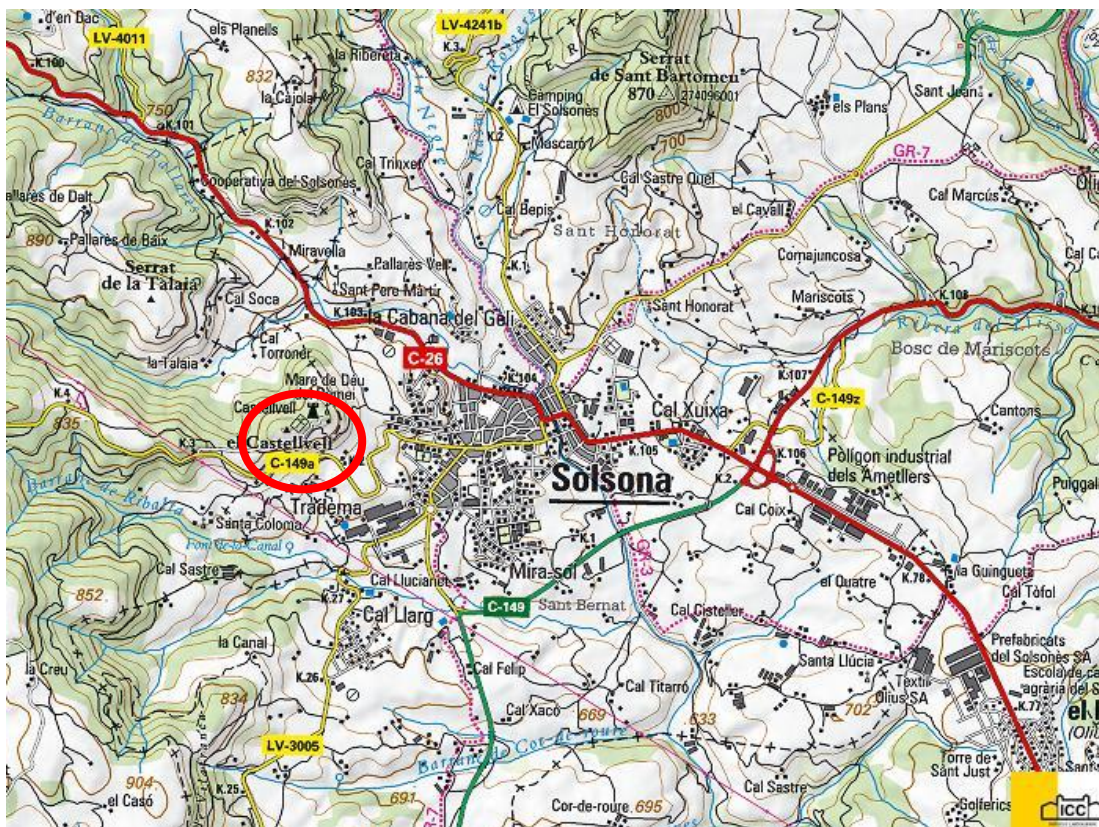
Terme Municipal: Olius

Comarca: Solsonès

Context: Zona rural. Des de Solsona, agafar la carretera C-149, en direcció a la població de Sant Climenç i Sanaüja. Passant el KM 2 veurem un desviament a mà dreta. Cal agafar aquesta pista forestal asfaltada i al cap d'un KM es voreja tota la falda sud del turó on s'emplaça el jaciment fins arribar a l'aparcament de les restes del castell medieval del Castellvell.

Coordenades UTM: X:375858 Y:4650411 / 31TCG 812521

Alçada: 842,5m. s.n.m.

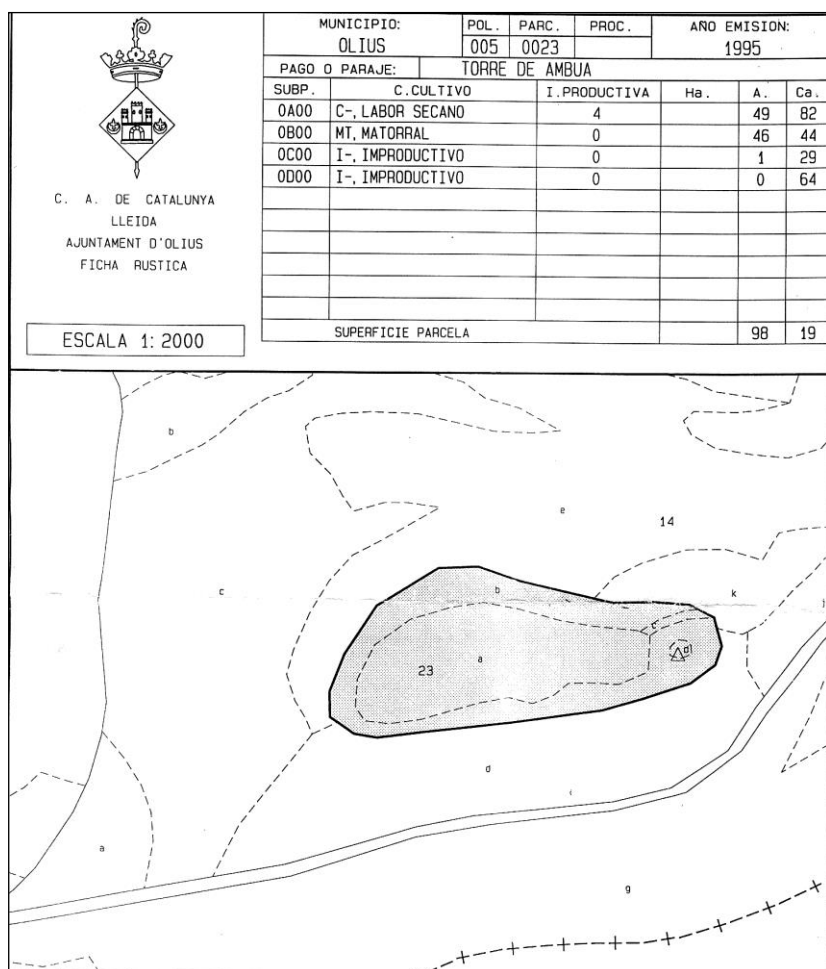

Mapa esc.:1:5.000 full 273-97

UTM 375858 4650411

III.- Marc geogràfic

El terme municipal d'Olius està format per les parròquies de Brics, el Castellvell, Olius i Sant Just de Joval. Aquesta última en l'actualitat ha esdevingut el nucli del municipi per la construcció es anys setanta de la urbanització del Pi de Sant Just. La

seva economia es basa en l'agricultura i en la ramaderia. La indústria que cada vegada adquireix una major importància en la vida del municipi s'ha vist consolidada amb la construcció del polígon industrial d'Olius: 119.945 m2 de parcel·les destinades preferentment a petita indústria. Es troba situat a la C-1410 prop de l'escola de Capacitació Agrària del Solsonès.

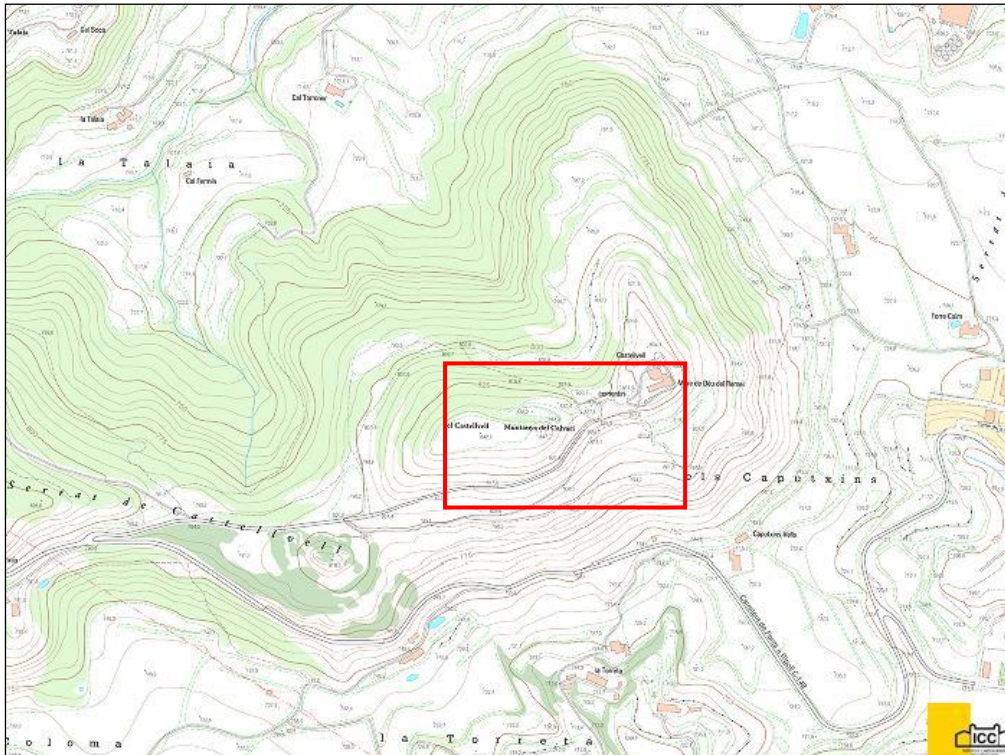
Els llocs de major interès historicoartístic són l'església de Sant Esteve d'Olius, notable exemple romànic llombard de la segona meitat del segle XI on es pot contemplar la seva magnífica cripta, el cementiri d'estil gaudinià d'una originalitat única i el Castellvell, antiga fortalesa dels segles IX i X, que permet observar des de les seves muralles una extensa i captivadora panoràmica del Solsonès.

Aquest jaciment va ser excavat d'antic i fa uns 5.500 m² de superfície (Serra Vilaró 1920). Recents prospeccions ens han permès constatar l'extensió del jaciment ibèric pel vessant sud del turó (restes visibles de murs i materials ceràmics), fet que li permetria assolir al voltant dels 8.000 m². Aquestes dimensions són considerables si tenim en compte que es tracta d'un poblat ibèric d'interior, i si el comparem amb el mateix jaciment del Molí de l'Espigol de Tornabous, amb certesa un dels assentaments ilergets de més grans dimensions i que no depassa una ha de superfície.

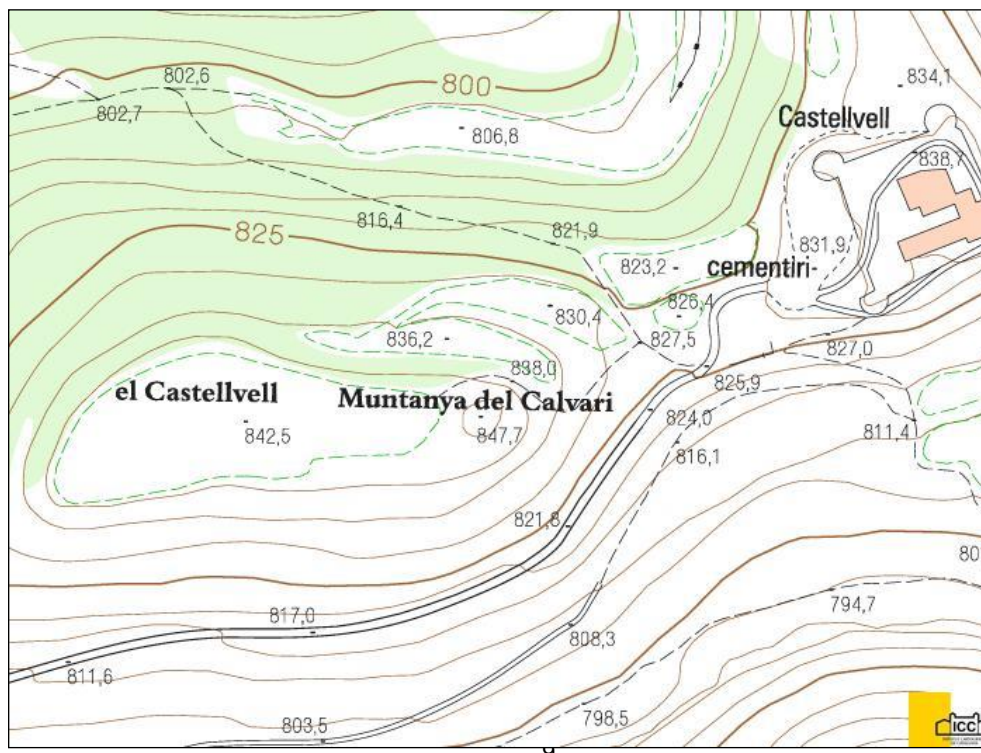
Segons informació municipal del cadastre de Catalunya referent a la finca rústica en què s'emplaça aquest jaciment, una part de la parcel·la (0A00) és dedica a conreu de secà; una altra part (0B00) són matolls i una darrera part (0C00 i 0D00) és improductiu. Tota la parcel·la suma 0'9819 d'ha. La part de la parcel·la on es concentren la majoria de les restes excavades per Serra i Vilaró és la A i mesura 0'4982 d'ha. De totes maneres, les prospeccions recents han donat positiu en alguns punts del vessant, fet que incrementaria la zona afectada pel jaciment.

Per arribar al jaciment cal agafar des de Solsona la carretera C-149 en direcció a la població de Sant Climent i Sanaüja. Passat el km 2 veurem un desviament a mà dreta. Cal agafar aquesta pista forestal asfaltada i al cap d'un quilòmetre es voreja tota la falda sud del turó on s'emplaça el jaciment fins arribar a l'aparcament de les restes del castell medieval del Castellvell .

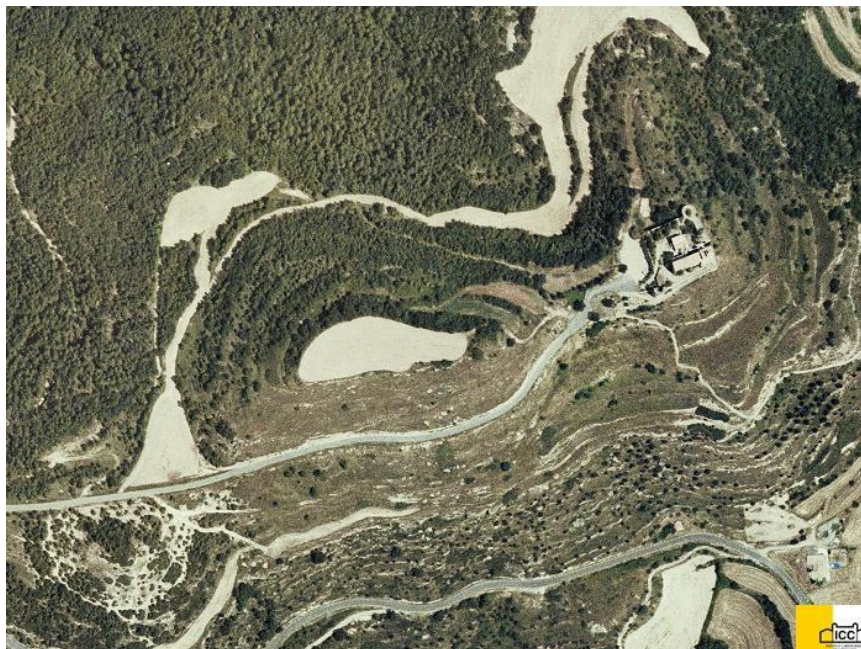

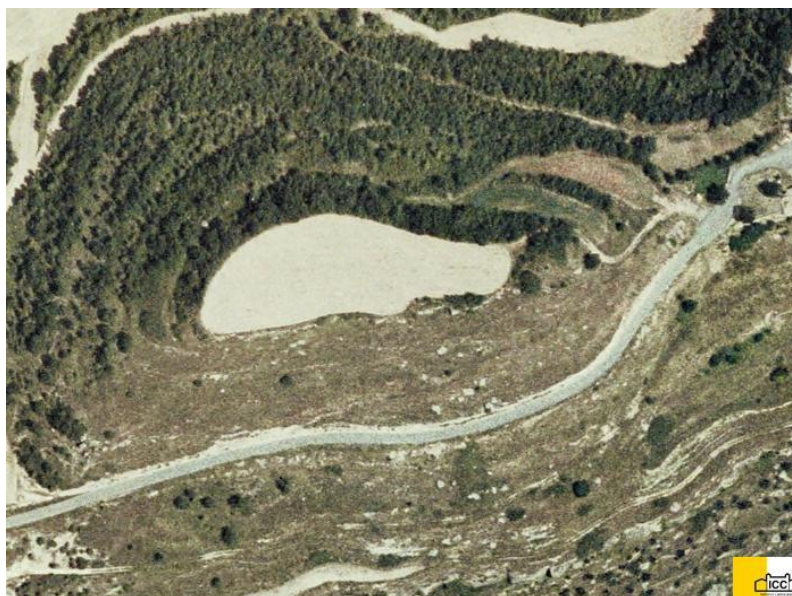
El complex del Castellvell està format per dos turons separats per un petit coll. En el turó més oriental, que s'alça a 838'7 m sobre el nivell del mar, es troben avui dia les restes de l'antic castell, el seu cementiri i església. En el turó més occidental, que s'alça a 842'5 metres, es troba el poblat ibèric del Castellvell.

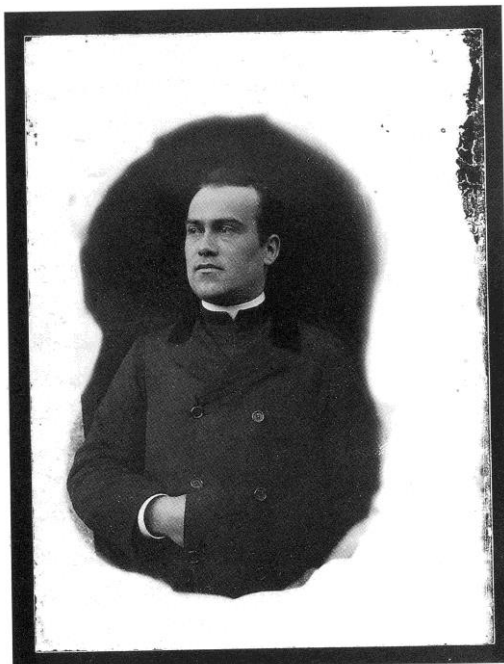
A penes queden restes del que fou castell-fortalesa. Tres de les quatre torres rodones que tenien tancat el recinte emmurallat romanen dempeus, bastant malmeses per haver estat dinamitades el 1872 pels carlins. Un cos central de estil gòtic fou restaurat i ampliat passant a ser el Santuari de la Mare de Déu del Remei. Al costat del castell, hi ha unes ruïnes de l'església romànica de Sant Miquel (s. XII).

El poblat ibèric queda avui dia sepultat sota el camp de conreu de secà que s'aprecia a l'esquerra del Castellvell, al turó occidental d'aquesta serra. A la falda del turó que s'orienta cap a migdia, apareixen noves restes inèdites al peu de la carretera que accedeix al Castellvell.

IV.- Síntesi històrica i antecedents arqueològics

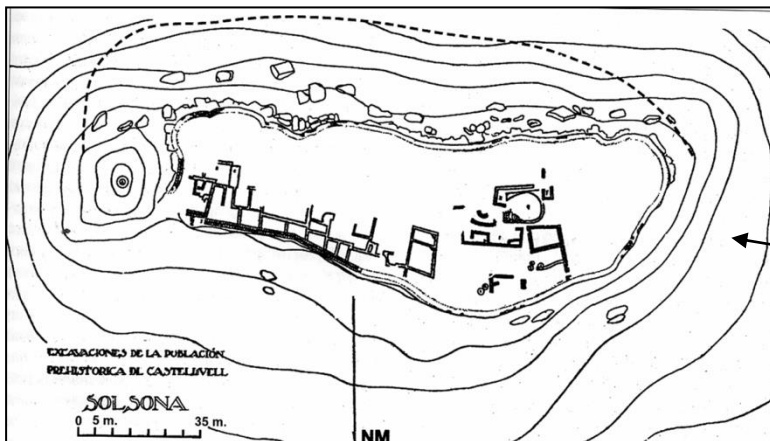
Retrat de mossèn Serra,
de jove, a Solsona (MDCS).

La coneixença del món preromà del Solsonès es fonamenta principalment en les investigacions realitzades per mossèn Joan Serra i Vilaró durant el primer terç del segle XX. Aquestes excavacions i les seves respectives memòries són encara de gran valor i confirmen la qualitat científica del seu autor anticipant-se a la majoria dels seus coetanis. A partir dels anys '70 del segle XX van començar a través de diferents articles a revisar-se la tasca de Serra i Vilaró, i en concret, aquella que feia referència al moment preromà i al procés d'iberització de les comarques centrals de Catalunya.

La tasca com a protohistoriador de Serra i Vilaró li representa una activitat de camp plenament diferenciada de la seva etapa com a prehistoriador. La majoria de jaciments d'aquest període de recerca vénen representats per la coneixença d'hàbitats, fet que en principi indica una major disponibilitat de temps per a portar a terme l'estricta excavació arqueològica i, en conseqüència, l'existència de despeses per a finançar-la, sobretot en aquells anys, quan predominava l'encertat criteri metodològic que un hàbitat havia d'excavar-se en extensió a fi de captar la seva verdadera naturalesa i evolució.

Les excavacions portades a terme, corresponents al període protohistòric, van ser finançades des de la *Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades de Madrid* i, per tant, amb l'obligació de publicar a curt termini els resultats obtinguts mitjançant una memòria. Mn. Serra no solament va complir la normativa administrativa sinó que

amb la seva capacitat de treball va obtenir, entre 1916 i 1925, un total de vuit autoritzacions per a intervencions arqueològiques: dues per a jaciments prehistòrics, quatre per a jaciments protohistòrics i dues per a jaciments romanitzats. (Castany, Cura 1994, 32-41)

El 1918 Serra i Vilaró comença a excavar el Castellvell d'Olius, situat dalt del turó que domina la ciutat de Solsona. Les excavacions posaren al descobert restes de construccions corresponents a distintes èpoques. La primera fase d'ocupació (segles VII-VI aC) és la més ben representada pels materials conservats. Es caracteritza per construccions senzilles, amb terrissa a mà, alguns objectes de bronze i importacions de procedència colonial. Després d'un incendi, el poblat fou abandonat. Posteriorment fou de nou ocupat, moment al qual deuen pertànyer la major part de les estructures exhumades, entre elles una cisterna i un mur perimetral o muralla. Serra i Vilaró esmenta la troballa de fragments de terrissa "campaniense y helenística", però malauradament devien ser fragments sense decoració, perquè solament se'n conserva un fragment actualment. Aquesta segona fase d'ocupació té molts pocs materials ceràmics conservats, fet que no permet conèixer si hi hagué una continuïtat total o si existiren discontinuïtats. Entre el material conservat hi ha ceràmica ibèrica pintada, grisa de la costa catalana i parets fines. Foren trobades tres monedes: dues d'ibèriques i un denari romà de Caius Vibius Pansa.

Malgrat que cap dels murs localitzats tenia argamassa, en l'estrat superficial foren trobades algunes *tegulae*, tessel·les de marbre i restes de paviments de picadís de terrissa i argamassa, així com algun fragment de calç que podria haver servit per arrebossar alguna paret. En una visita realitzada al jaciment vam observar la presència superficial d'un tros d'*opus signinum* amb una tessel·la blanca de marbre incrustada, situat a la part superior del vessant meridional del turó. Aquests indicis demostren que l'assentament del turó va perdurar fins ben entrat el segle I aC. (J.M Gurt, Miret, Xandri 1987)

La publicació de Serra i Vilaró, *Excavaciones en el poblado ibérico de Castellvell, Solsona (Madrid, 1920)* presenta, doncs, una estratigrafia de tres períodes d'ocupació d'aquest jaciment: des d'un hàbitat on abunden les ceràmiques obrades a mà, passant per una fase intermèdia del període ibèric i finalment una fase de romanització destruïda pels conreus. El propòsit de Serra i Vilaró en aquesta primera intervenció plenament protohistòrica resulta ambiciós, car en un poblat que perdura alguns segles com indret habitacional que perdura alguns segles com indret d'hàbitat, les reestructuracions i modificacions dels espais domèstics provoquen moltes vegades sobreposicions de murs, desplaçaments de terres amb desaparició de paviments, terraplenaments, etc. D'ací que resulti molt difícil d'admetre una estratigrafia simplificada tan sols en tres períodes d'ocupació.

Va ser en aquest nivell inferior, caracteritzat per l'abundància de les ceràmiques obrades a mà, on ens assenyala la coexistència d'alguns fragments ceràmics tornejats, que Serra i Vilaró no classifica com a ceràmica ibèrica. Aquest fet esdevé prou simptomàtic. En revisar molts anys després, el 1976 (M. CURA), aquells fragments, ens adonarem que corresponien a les primeres ceràmiques a torn importades del món fenicio-púnic del sud de la Península del segle VII-VI a.n.e. Aleshores cal preguntar-se quines conseqüències hagués hagut de suportar l'heterodòxia de Mn. Serra Vilaró si en aquells anys els hagués reconeguts com a tals, car l'ambient científic prioritzava la influència hel·lènica en exclusiva com a impacte d'aculturació del món ibèric (Castany, Cura 1994,32-41). Ateses les dimensions del jaciment conegut, de 5.500 m², en el decurs de la campanya d'excavacions de l'any 2007 es va decidir d'actuar al sector nord-oest del jaciment

per una sèrie de consideracions. Primerament perquè calia veure en quin estat es troben les restes excavades per Serra i Vilaró als anys 20. Aquest camp no s'ha deixat de roturar durant tots aquest anys i les tasques agrícoles poden haver malmès parcialment o totalment les restes arqueològiques.

Seguidament calia buscar a la part nord del camp, que es on es concentren totes les restes i obrir en extensió un sector que coincidís amb un dels sectors excavats per Serra i Vilaró. Això va permetre una ubicació ràpida dins del jaciment i establir una comparació entre les restes delimitades i publicades per Serra i Vilaró i les exhumades actualment. En darrer lloc, també es va optar pel sector nordoest perquè a la vegada que exhumàvem les antigues restes del poblat ibèric, a la vegada podíem entendre tot el sector més occidental del jaciment, on Serra i Vilaró no sembla localitzar cap resta. La incògnita està en saber si realment en el sector occidental no apareixen restes o bé si és aquesta una zona inexplorada, cosa que la memòria no especifica.

La primera fase es detecta en diversos recintes situats en els extrems de l'àrea excavada per Serra i Vilaró. Aquell nivell es defineix per la presència de ceràmica a mà, tal com hem dit, de ceràmica a torn minoritària. D'entre aquesta, destaca un oenòcoe pintat amb bandes horitzontals, que ha estat considerat una peça pertanyent a les produccions gregues d'occident dites "pseudojòniques" (Cura 1977, 339). En canvi, la resta d'exemplars a torn responen a formes i decoracions que remetent al món fenici-occidental. Amb tot, una recent revisió del material ens permet descartar la presència de cap exemplar clarament pertanyent a la producció fenícia meridional de la zona de Màlaga, on provenen la major part de recipients importats en jaciments catalans de la primera edat del ferro. Les gerres tipus *pithoi* presenten unes pastes amb desgriquant abundant i factura grollera, d'aparença meridional, que recorden molt de prop les fàcies de transició definida al Barranc dels Gàfols (Asensio et alii en premsa). Finalment, les pastes d'alguns exemplars són dures i depurades, amb decoracions i formes pròpies del període ibèric antic, com ara les urnes d'orelletes. Tot plegat ens porta a proposar una datació de mitjan segle VI aC per a aquesta fase inicial del Castellvell.

En l'estudi que el nostre equip ha pogut fer sobre la segona fase, s'ha vist que a aquesta fase pertanyen la major part d'estructures del jaciment. També aquest període pertanyen quatre de les cinc sitges localitzades dins del perímetre emmurallat. La ceràmica d'aquest moment situa l'amortització d'aquestes estructures en un moment no molt precís, entorn el 200 aC o, tal vegada ja ben entrat el segle II aC (es parla de càlats pintats, ceràmiques campanianes, que no hem pogut localitzar, i fins i tot de dues monedes ibèriques de bronze, una d'elles amb la llegenda Kose). Com a element

característic d'aquell nivell més modern es descriu l'aparició d'abundants escòries de ferro que, en canvi, estaven totalment absents en el nivell inferior. Finalment hi hauria un tercer moment tan sols evidenciat per la presència de materials romans en els nivells superficials del jaciment.

V.- Metodologia

La metodologia emprada segueix els mètodes arqueològics tradicionals, basats en el registre de les dades a través del model de fitxa proposat per Harris-Carandini. Aquest model de fitxa permet el registre de forma sistemàtica de les unitats estratigràfiques (UE): positives o dipòsits; negatives o retalls, arrasaments; així com interestrats o superfícies d'utilització.

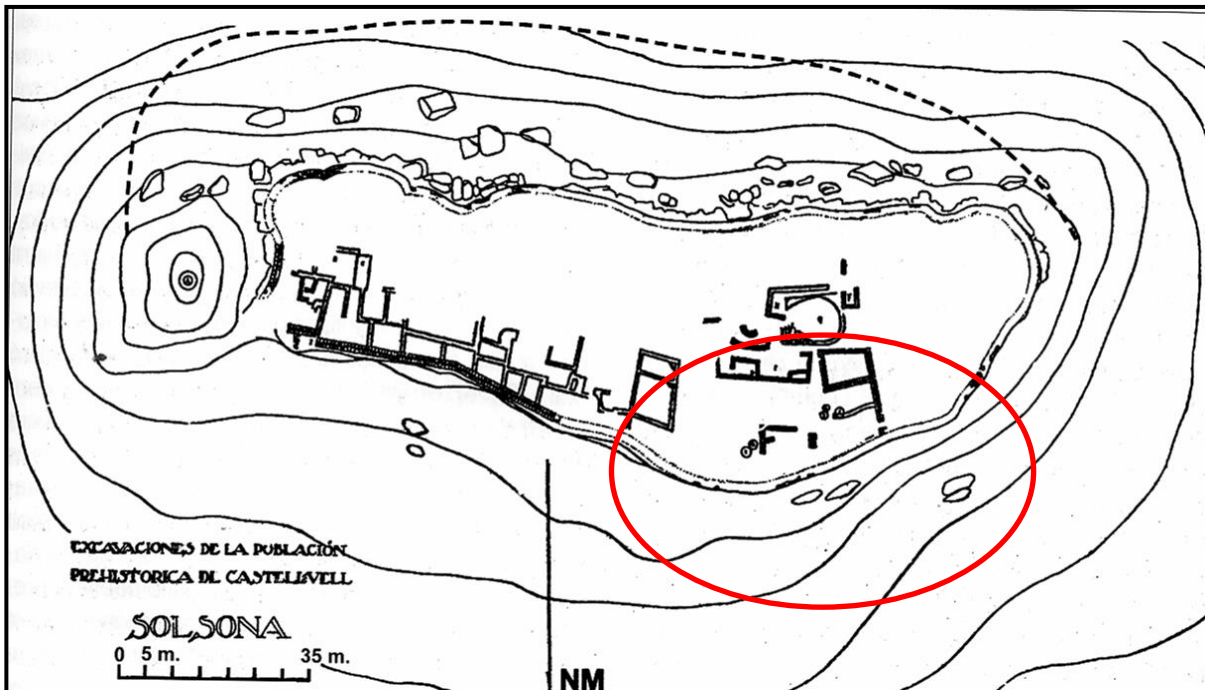
En quant a la numeració no s'ha fet distinció entre els diferents tipus d'unitats estratigràfiques, sinó que totes s'han numerat de manera correlativa, tot continuant la numeració de campanyes anteriors.

Els estrats i estructures han estat topografiats i documentats fotogràficament en la seva totalitat. El registre topogràfic de les restes ha estat dut a terme a partir de plantes de detall i seccions de la seqüència estratigràfica documentada, a escala 1:20. Per portar a terme la digitalització de les dades s'han fet servir els programes de disseny gràfic Freehand 10 i Illustrator.

Així mateix, seguint la metodologia emprada en altres jaciments de la zona per aquest mateix equip d'excavació, s'ha continuat amb la metodologia de recollida de mostres dels estrats que podien aportar informació sobre les activitats paleoeconòmiques, sobretot paleocarpològiques. Aquesta tasca es realitza sobretot en base a la flotació sistemàtica de les terres de gairebé tots els nivells arqueològics, amb major o menor intensitat i volum segons els resultats d'un primer mostreig, a càrrec del paleocarpòleg Daniel López. Altrament també s'estan duent a terme l'estudis de les restes de fauna (a càrrec de Lúdia Colomines).

VI.- Desenvolupament dels treballs arqueològics

Zones d'actuació campanya 2014

A la campanya d'excavació de 2014 vam intervenir en un sol sector, continuant l'excavació estratigràfica en profunditat de tres cases ja detectades en anteriors campanyes. Vam continuar l'excavació de l'hàbitat documentat la campanya de 2011 al sector nord, per tal d'intentar exhaurir i documentar tota la potència estratigràfica.

Llistat d'unitats estratigràfiques 2014

- 304.- Tapadora de pedra
- 305.- Farciment de terra de 307
- 306.- Inhumació 5
- 307.- Retall d'inhumació

- 308.- Preparació de paviment de 292
- 309.- Preparació de paviment de 300
- 310.-Retall de forat de pal a recinte 104
- 311.- Farciment de 310
- 312.- Retall de sitja a recinte 104
- 313.- Farciment de 312
- 314.- Retall a la porta de recinte 105
- 315.- Farciment de 314
- 316.- Trinxera de 155
- 317.- Farciment de 316
- 318.- Últim nivell tallat per 316 a rec 105.
- 319.- Últim nivell tallat per 316 a rec 104.
- 320.- Últim nivell tallat per 316 a rec 103.
- 321.- Nivell de pedres farcint 312 sota 313
- 322.- Retall de sitja
- 323.- Farciment encara per excavar
- 324.- Retall de sitja
- 325.- Farciment encara per excavar
- 326.- Retall de sitja
- 327.- Farciment encara per excavar
- 328.- Retall de sitja
- 329.- Farciment encara per excavar
- 330.- Tercer nivell de farciment de 312 sota 321

VI.1.- Excavació a la Zona d'hàbitat. Introducció

La campanya de 2011 vam decidir iniciar l'excavació estratigràfica en la seva totalitat i potència a un sector delimitat l'any 2007. Aleshores aquest sector el vam definir com un recinte rectangular de grans dimensions que coincideix amb el que Serra i Vilaró dibuixa i no anomena amb cap lletra, vora les sitges 1 i 2. En la nova delimitació de 2007, els murs que dibuixà Serra i Vilaró conformen ara pel costat sud, est i oest un recinte amb els seus angles ben delimitats, cosa que no veiem en el plànol de 1920. L'estrat superficial d'aquest sector ja va ser retirat en el decurs de la campanya de 2007. Amb l'ajuda d'una màquina retroexcavadora es va obrir en extensió la totalitat de la zona esmentada, essent un estrat superficial que presentava una potència que no excedia el mig metre. La delimitació d'aquest sector

està marcada al nord per el mur de tanca (UE: 155). Pel seu costat sud per el mur medieval 182; pel costat sud per el mur medieval 15 i pel costat oest per el mur medieval UE: 4. En total ocupa una superfície d'uns 135 m². Cal recordar que en aquest sector a la campanya de 2007 (ens remetem a la corresponent memòria) ja es va excavar parcialment, sota l'estrat superficial, una rasa (UE: 3) segurament agrícola que secciona aquesta estructura i les adjacents i el retall d'espoli (UE: 7), amb els seus corresponents farciments (UE: 2 i 8) que han estat acabats d'excavar en la campanya de 2011.

Sota la fase medieval ja comentada en anteriors informes vam poder documentar un seguit de sitges datades entre els segles II i I aC., que retallen tota l'estratigrafia antiga d'aquest sector i fins hi tot part de les estructures de mur. Es tracta de la continuació d'una fase de sitges, ja documentades en campanyes anteriors (2007 – 2010), molt versemblantment associades a l'estructura d'empedrat – enllosat ara per ara de difícil interpretació (UE: 85), contemporània a aquestes estructures de magatzematge.

Vam excavar un total de 12 sitges a la campanya de 2011, dues més a la campanya de 2012 i una més a la campanya de 2014 (UE: 284), en aquest sector:

- Sitja 188: Retall que conforma una estructura de fons pla i parts de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 70 cm. Està reomplerta per l'estrat UE:189 que aporta força material arqueològic.

- Sitja 190: Retall de secció ovoïdal que no presenta el fons pla, presenta una potència màxima de 80 cm. Apareix tallant les unitats estratigràfiques 205, 199, 198, 205 i al terreny natural. Està farcida per la unitat 191. Aquest estrat es defineix con un nivell de terres de color marró fosc que aporta pedres de totes dimensions i abundant presència de carbons.

- Sitja 192: Retall de secció ovoïdal que no presenta el fons pla, presenta una potència màxima de 50 cm. Apareix tallant les unitats estratigràfiques nº 185, 202 i 203. Essent reomplerta per el nivell 193. Aquest es defineix com un nivell de terres soltes força fines de color marró fosc, que aporta poc material ceràmic.

-Sitja 194: Retall que conforma una estructura de fons pla i parts de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 80 cm. Apareix tallant la unitat 204 i el terreny natural. Està farcida per la UE: 194, nivell de terres de color marró mig que farceix tot l'espai de 194.

- Sitja 196: Retall que conforma una estructura de fons pla i parts de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 50 cm. Apareix tallant les unitats 183, 205 i el terreny natural. Essent farcida per 197, que es caracteritza per ser un nivell de terres de color marró fosc i textura argilosa aportant força material arqueològic.

- Sitja 199: Retall que conforma una estructura de fons pla i partes de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 30 cm. Apareix farcit en la seva totalitat per UE: 198. Aquest és un nivell de terres de color marró mig, barrejades amb pedres de petita dimensió, aportant poc material ceràmic.
- Sitja 201: Retall de secció ovoïdal que no presenta el fons pla, presenta una potència màxima de 60 cm. Apareix tallant les unitats 183, 204 i 205. Està farcida per l'estrat 200, definit com un nivell de terra argilosa, força solta barrejades amb pedres de totes dimensions, aportant força material ceràmic.
- Sitja 202: Retall que conforma una estructura de fons pla i partes de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 60 cm. Apareix tallada per 192 i tallant a la UE: 206. És farcida per l'estrat 203. Es tracta d'un nivell de terres de color marró fosc, que reomple tot l'espai de la sitja i aporta força material arqueològic.
- Sitja 207: Retall que conforma una estructura de fons pla i partes de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 30 cm. Apareix farcida per la unitat 208 que reomple tot l'espai de la sitja, aportant poc material ceràmic.
- Sitja 214: Retall que conforma una estructura de fons pla i partes de tendència cilíndrica, presenta una potència màxima conservada de 60 cm. Apareix reomplert per la unitat 215. Aquest es defineix com un nivell de terres de color marró fosc, de consistència solta, molt barrejades amb pedres de petita i mitja dimensió, aportant poc material arqueològic.
- Sitja 220: Retall de secció ovoïdal que presenta el fons pla, presenta una potència màxima de 60 cm. Apareix tallant les unitats 187, 204 i 205, i essent tallat per la sitja 201. 220, està farcida per l'estrat 221, definit com un nivell de terres força heterogènies de color marró clar argilosa, força solta barrejades amb pedres de totes dimensions.
- Sitja 284: Retall de secció ovoïdal que no presenta el fons pla, presenta una potència màxima de 50 cm. Apareix tallant les unitats 184, i 205. Està farcida per l'estrat 285, definit com un nivell de terra argilosa, força solta barrejades amb pedres de totes dimensions, aportant material ceràmic d'època medieval.

Tal com vam esmentar al corresponent informe de la campanya de 2011, per sota d'aquesta fase de camp de sitges de l'ibèric final, vam poder documentar un total de tres recintes d'època anterior (ibèrics i molt versemblantment, originaris de la primera edat del ferro).

Es tracta de tres recintes de planta rectangular (REC: 103, 104 i 105) ocupant un espai d'entorn uns 17 m² cada un. Els quals vam procedir a excavar estratigràficament en el decurs de la campanya de 2012 i 2013.

VI.2.- Recinte 103

El recinte 103 és de planta rectangular, essent delimitat pel mur de tanca 155 vers el sud; per el mur MR11 vers el oest; pel mer 183 vers l'est; i pel mur de façana 229 vers el sud. En total presenta una superfície interna de 29,6 metres quadrats. Al recinte 103, vam iniciar la seva excavació a la campanya de 2011, on documentàvem com per sota de la unitat 187 hi vam documentar l'estrat d'amortització (UE: 204), datat en l'ibèric ple (entorn el segle IV ac) i que cobria directament el nivell d'ús 212 i associat a l'estructura mitjanera (UE 211). Fase ja descrita a l'informe de 2011.

El paviment 212 cobria la unitat 223,consisteix en unes terres de color marró clar, que apareixen per tot l'espai del recinte 105 que foren anivellades per tal d'assentar-hi el paviment 212. Cal destacar que aquest estrat retallat (UE223) per la fase (Segle IV aC), abans esmentada, aporta una cronologia de segona meitat del segle VI aC., segons els materials ceràmics apareguts.

La Unitat 223, va aparèixer cobrint altre nivell de pavimentació (UE: 227). Aquest el vam definir com un paviment de terra compactada amb taques de carbó en alguns sectors aleatoris. Apareix associat a un seguit d'estructures interiors del recinte 103: Per un cantó una estructura de banquetta (UE: 235) a la part central del recinte adossant-se al mur 11, està fet a base de pedres de petita dimensió lligades amb poc fang. Així mateix, 227 també cal associar-lo a una petita estructura de combustió (UE: 233). Es tracta d'un retall de forma ovalada amb un eix major de 80 cm. de llarg i una amplada de 40 cm. El seu reblliment estava format per terres vermelloses amb presència abundant de cendres i carbons, sense aportar material ceràmic.

Per sota del paviment 227 hi vam documentar la unitat 245. Es tracta d'un nivell de terres de consistència solta força heterogènies de color marró clar i vermelloses que apareix per tot l'espai del recinte 105 cobrint un nou nivell de pavimentació o nivell d'ús (UE 262).

Durant la campanya de 2013 vam procedir a excavar la preparació (UE: 271) del paviment 262. La unitat 271 la definim com un nivell format per terres de color marró clar, força soltes que apareix per tot l'espai del recinte 103. Apareix cobrint un nou nivell de pavimentació d'aquest recinte (UE: 279). Es tracta d'un nivell de terres compactades en disposició plana de color vermellós força tacat amb petits fragments de carbó. Aquest paviment apareix per tot l'espai de 103, adossant-se als murs 11, 155, 183 i 229.

Ja durant la campanya de 2014, cal destacar que sota aquest nivell d'ús (271) encara hem pogut documentar i excavar una nova fase de pavimentació (UE: 300). Aquest nou paviment (UE: 300), l'hem pogut associar a tres nous elements estructurals interns: Un retall forat de pal de 25 cms. de diàmetre (ue: 302); Una pilastra centrada rectangular (50 cm. per 40 cm.) central en el recinte (ue: 303) i una llar de foc quadrangular (ue: 301), que encara resta per excavar. Sota el paviment UE:300, hem pogut excavar la seva preparació o anivellació (UE: 309) la qual cobria l'estrat 320 que encara resta per a excavar a la futura campanya.

Aquest estrat 320 el trobem retallat per la inhumació número 5. L'individu 5 es va localitzar durant la campanya del 2014. Aquest va aparèixer sota el nivell de paviment (UE: 300) corresponent a la fase datada del segle VII-VI aC, corresponents a la fase de Primera Edat del Ferro o Ibèric Antic.

La inhumació, per sota del paviment, estava coberta amb una llosa (UE: 304) de pedra (38 x 24 cm), que ocupava l'espai just de inhumació. Aquest individu es trobava en molt bones condicions de conservació, evidenciant-se en l'índex de preservació (IP₃ d'un 90%).

Es tracta d'un individu d'entre 40 setmanes de gestació i el mes de vida, probablement masculí, en el qual no s'observaren patologies evidents.

Gràcies al bon estat de conservació es va poder observar que el bebè es trobava inhumat en decúbit supí, paral·lel al mur mitjaner (orientació nordoest-sudest), amb el cap més pròxim al mur de tanca, al igual que l'individu 4.

VI.3.- Recinte 104

Durant la campanya de 2011, tal com vam esmentar en el seu corresponent informe, sota la fase de camps de sitges del segle II – I aC es va deixar al descobert el recinte 104. El recinte 104 és de planta trapezoïdal, essent delimitat pel mur de tanca 155 vers el sud; per el mur MR183 vers el oest; pel mer 184 vers l'est; i pel que fa al mur de façana en ha desaparegut, tot i que es pot deduir la seva traça. En total presenta una superfície interna de 24,5 metres quadrats.

El primer nivell que hi vam documentar, delimitat per el recinte 104, és la unitat 205. Aquesta la definim com un estrat d'amortització format per terres de color marró clar – ataronjades barrejades amb pedres de petita dimensió, apareix tant sols a la meitat sud del recinte 104, diferenciant-lo de l'estrat 241 a la part nord, que s'adossa a la muralla (UE: 155) apareixent més compactat que 205. Ambdós estrats apareixen cobrint el primer nivell d'ús que ens apareix a aquest recinte (UE: 228). Cal destacar que la datació d'aquest estrats d'amortització en condueix a una cronologia de segona meitat del segle VI aC.. És a dir que, a diferència del recinte 103, al recinte 104 no hi documentem la fase del segle IV aC.

Pel que fa al paviment 228, el definim com un nivell d'argiles compactades de color heterogeni vermellós – groguenc, força barrejat amb taques de carbons, que apareix per tot l'espai del recinte 104 i sobre del qual hi apareixen bastants materials ceràmics en disposició plana. Cal destacar que el paviment 228 apareix associat a una llar (UE 256) que documentem centrada a la part nord del recinte, adossant-se al mur de tanca 155. Es tracta d'una llar de foc quadrangular (50 cm per 50 cm.), conformada per el retall (UE: 260) la seva sola de terres rubefactades vermelloses (UE: 256), la qual cobreix una base de preparació de petits còdols rubefactats que

funciona com a preparació de la llar. Sota aquesta fase, a la campanya 2013 vam excavar l'estrat d'anivellament 246. Es tractava d'un nivell de terres soltes de color marró mig, força tacades amb cendres i carbons. Apareixia per tot l'espai del recinte 104 cobrint un nou nivell de pavimentació (ue: 281).

El nivell d'ús 281 es tractava d'un nivell de terres compactades de color vermell intens força tacades per restes de petits carbons i cendres, associant-se a les estructures de banqueteta 282 i a la pilastra 283. Aquesta última es tractava d'una pedra rectangular (35 per 55 cms.) que apareixia a la part central del recinte 104, així l'interpretem com la base d'un possible pal central de reforç per a suportar el sostre. Per altre banda cal destacar una estructura de banqueteta, rectangular, feta a base de pedres i fang, que apareix a l'angle sudoest del recinte 104 i aparentment estaria arrebossada.

Un tret a destacar durant l'excavació d'aquesta banqueteta és el fet d'estar retallada per la inhumació 274. A l'angle d'aquesta banqueteta, retallant-la, va aparèixer una inhumació infantil (individu 4). Es tracta d'un individu enterrat en una fossa simple que retalla una banqueteta, en la cantonada nord-est de l'hàbitat on es troba. Aquest individu es trobava tapat per una urna, que es trobava retallada, des de la vora fins a tres centímetres de la base. L'individu es de possible sexe femení i d'una edat entre un mes i dos mesos de vida. Es troba col·locat decúbit supí amb una orientació nord-est- sudoest. El cos es troba en excel·lent estat de conservació i es poden observar totes les connexions anatòmiques del cos. No s'ha documentat aixovar associat.

Pel que fa a les patologies, no s'han observat en les restes en un examen preliminar.

Sota la preparació del darrer nivell de pavimentació (UE: 290) ja en la campanya d'excavació de 2013 es va detectar un possible retall de sitja 312. Es tracta d'una sitja de forma de perfil ovalada acabada amb un fons còncav. Presenta un diàmetre màxim de 80 cm. I una potència màxima de 55 cm. Està reomplerta per tres nivells: El més recent format per terres força ennegrides i aportant força material ceràmic a mà (UE: 313). Aquest cobreix un nivell de pedres de petita i mitja dimensió (UE: 321), que recolzen sobre un nivell terrós que descansa a la part final de la sitja (UE: 330). L'anàlisi de terres i ceràmic d'aquesta sitja encara resten per a ser tractades, remetent-nos a la futura memòria per a poder arribar a més consideracions.

VI.4.- Recinte 105

El recinte 105 és de planta trapezoïdal , essent delimitat pel mur de tanca 155 vers el sud; per el mur MR184 vers el oest; pel mer 185 vers l'est; i pel mur de façana 186 vers el sud. En total presenta una superfície interna de 18,5 metres quadrats.

El primer nivell que hi vam documentar, delimitat per el recinte 104, és la unitat 206. Aquesta la definim com un estrat d'amortització format per terres de color marró clar que apareix tant sols a la meitat sud del recinte 104 prop del mur de façana, diferenciant-lo de l'estrat 240 a la part nord i de color més groguenc, que s'adossa a la muralla (UE: 155) apareixent més compactat que 206. Al igual que al recinte 104, en el recinte 103 ambdós estrats apareixen cobrint el primer nivell d'ús que ens apareix a aquest recinte (UE: 226), paral·lelitzable al paviment 228 del recinte 104.

El nivell d'ús 226 el definim com un nivell d'argiles compactades força tacades amb taques de carbons i terres cremades (tret de la part sud que és la mateixa argila geològica anivellada), que apareix de manera horitzontal per tot l'espai conservat del recinte 105. Aquest paviment el trobem associat a l'estructura de banquetta 238 i a la llar de foc central (UE: 239).

A diferència del recinte 104, al recinte 105 hi trobem una llar de foc més o menys central. Aquesta al igual que la majoria de llars d'aquesta època és formada per un retall quadrangular unitat 258 (80 cm. per 83 cm.), reblert per la seva sola 239, d'argiles rubefactades amb un vermellós més intens a la part central de la sola, sense aporta cap preparació de còdols.

Així mateix també cal destacar l'estructura de Banqueta 238 també associada al paviment 226. Es tracta d'una estructura de pedres de forma rectangular (120 cm. Per 60 cm.), que apareix a la cantonada interna sudest del recinte 105. Està feta a base de pedres de mitja dimensió a mode de marge i reomplert el seu interior amb argiles compactades.

Finalment cal esmentar que en la campanya de 2014 es va acabar l'excavació de la unitat 261 que documentem just a sota del nivell d'ús 226. 261 la definim com un estrat d'anivellació fet a base d'argiles heterogènies (groc-vermellós) que apareix per tot l'espai del recinte 105, aportant poc material ceràmic i força fragmentat. 261 apareix cobrint parcialment el terreny natural (a la part nord) i a altre estrat d'anivellació (ue: 276) a la part sud del recinte. Aquest, un cop excavat, l'hem definit com un nivell de pedres de petita i mitja dimensió, barrejades amb terres de color marró clar.

Finalment, cal destacar que retallant aquest nivell, a l'angle sudest durant la campanya de 2013 va aparèixer altre inhumació infantil (individu 3, UE 273). Es tracta d'un individu documentat en la cantonada nord-oest de l'habitat on es troba. Es un individu de possible sexe masculí de aproximadament 40 setmanes de gestació. Aquest individu tenia en connexió anatòmica la part toràcica (costelles

esquerres i gran part de la columna vertebral), sent la resta del cos remogut o sense connexió. Pel que fa a la seva posició sembla que estava col·locat de decúbit lateral, sobre la part dreta del cos. No s'ha observat cap patologia en l'examen preliminar.

Finalment comentar que en la campanya d'enguany hem pogut documentar una fase zero o fundacional del Turó de Castellvell. Així al recinte 105, la unitat 276 apareix cobrint la unitat 318 que cobreix directament la roca mare. Aquest estrat encara resta per a ser excavat a la propera campanya,. El que cal destacar és que es presenta per la trinxera (UE: 316) de la muralla 115. Aquest fenomen també es dona al recinte 103 i 104 amb les unitats 320 i 319 respectivament i que també resten per a ser excavades. Això implica l'existència d'una estratigrafia anterior al poblat.

Aquesta estratigrafia anterior cal relacionar-la amb l'aparició d'una fase de camps de sitges anteriors al poblat, de la qual ja hem excavat la sitja 312 al recinte 104. De fet la resta de sitges que hem documentat

apareixen tallades per les estructures de les fases de poblat o per sota de les estructures de murs dels diferents habitatges, almenys sota les estances 103 i 104.

Dins aquesta lògica del camp de sitges cal sumar-hi, ara per ara un total de 4 sitges més que hem numerat però encara resten per a ser excavades. Així nomenem les sitges 322, 324, 326 i 328, amb els seus respectius farciments finals: 323, 325, 327 i 329.

Zones d'actuació campanya 2015

A la campanya d'excavació de 2014 vam intervenir en un sol sector, continuant l'excavació estratigràfica en profunditat de tres cases ja detectades en anteriors campanyes. Vam continuar l'excavació de l'hàbitat documentat la campanya de 2011 al sector nord, per tal d'intentar exhaurir i documentar tota la potència estratigràfica.

Llistat d'unitats estratigràfiques 2015

UE.-318.-Nivell de terres de color marró vermellós cobrint la roca dels recintes 103-104-105 (se li igualen UE 320, UE 319)

- UE.-319.- Nivell de terres de color marró vermellós cobrint la roca dels recintes 103-104-105 (se li igualen UE 320, UE 318)
- UE.-320 Nivell de terres de color marró vermellós cobrint la roca dels recintes 103-104-105 (se li igualen UE 318, UE 319)
- UE 322.-Cubeta al fons de la sitja UE 254 sota recinte 104
- UE 323.-Nivell de rebliment de cubeta 322 sota recinte 104
- UE 324.-Retall de sitja sota mur UE 183 sota recinte 103
- UE 325.-Rebliment de sitja UE 324 sota recinte 103
- UE 326.-Retall sitja o cubeta sota mur UE 229 sota recinte 103
- UE 327.-Rebliment sitja o cubeta UE 326 sota recinte 103
- UE 328.-Retall sitja o cubeta sota mur UE 229 i sota recinte 103
- UE 329.-Rebliment sitja o cubeta UE 328 sota mur UE 229 i sota recinte 103
- UE 331.-Tercer farciment de la cisterna ibèrica
- UE 332.-Primer farciment del recinte D (excavat per Serra i Vilaró)
- UE 333.- Mur en direcció W-E que delimita la zona de les sitges i el carrer
- UE 334.- Mur que delimita el recinte D en direcció N-S
- UE 335.-Mur que delimita el recinte D en direcció E-W
- UE 336.-Mur que delimita el recinte D en direcció N-S amb possible obertura a l'habitació
- UE 337.-Retall sitja en el recinte 104 (fase antiga)
- UE 338.-Rebliment de sitja en el recinte 104 (fase antiga)
- UE.-339.-Retall sitja en el recinte 104 (fase antiga)
- UE 340.-Farciment sitja en el recinte 104 (fase antiga)
- UE 341.-Trinxera de fonamentació del mur 155 en el recinte 105 (igual a UE 316)
- UE 342.-Rebliment de la trinxera UE 341 en el recinte 105 (igual a UE 317)
- UE 343.-Trinxera de fonamentació del mur 155 en el recinte 104 (igual a UE 316)
- UE 344.-Rebliment de la trinxera UE 343 del mur 155 en el recinte 104 (igual a UE 317)
- UE 345.-Retall arrodonit a la zona oest del jaciment prop de la torre moderna
- UE 346.-Primer rebliment del retall UE 345 a la zona oest del jaciment prop torre moderna
- UE 347.-Trinxera fonamentació del mur 155 en el recinte 103 (igual a UE 316)

UE 348.-Rebliment de la trinxera UE 347 al recinte 103 (igual a UE 317)

UE 349.-Segon nivell de rebliment del recinte D (excavat per Serra i Vilaró)

UE 350.-Segon nivell de rebliment del retall UE 345 a l'oest del jaciment prop de la torre moderna

UE 351.-Nivell de pedres del recinte D (excavat per Serra i Vilaró)

VI.1.- Excavació a la Zona d'hàbitat. Introducció

La campanya de 2011 vam decidir iniciar l'excavació estratigràfica en la seva totalitat i potència a un sector delimitat l'any 2007. Aleshores aquest sector el vam definir com un recinte rectangular de grans dimensions que coincideix amb el que Serra i Vilaró dibuixa i no anomena amb cap lletra, vora les sitges 1 i 2. En la nova delimitació de 2007, els murs que dibuixà Serra i Vilaró conformen ara pel costat sud, est i oest un recinte amb els seus angles ben delimitats, cosa que no veiem en el plànol de 1920.

L'estrat superficial d'aquest sector ja va ser retirat en el decurs de la campanya de 2007. Amb l'ajuda d'una màquina retroexcavadora es va obrir en extensió la totalitat de la zona esmentada, essent un estrat superficial que presentava una potència que no excedia el mig metre. La delimitació d'aquest sector està marcada al nord per el mur de tanca (UE: 155). Pel seu costat sud per el mur medieval 182; pel costat sud per el mur medieval 15 i pel costat oest per el mur medieval UE: 4. En total ocupa una superfície d'uns 135 m². Cal recordar que en aquest sector a la campanya de 2007 (ens remetem a la corresponent memòria) ja es va excavar parcialment, sota l'estrat superficial, una rasa (UE: 3) segurament agrícola que secciona aquesta estructura i les adjacents i el retall d'espoli (UE: 7), amb els seus corresponents farciments (UE: 2 i 8) que han estat acabats d'excavar en la campanya de 2011.

Sota la fase medieval ja comentada en anteriors informes vam poder documentar un seguit de sitges datades entre els segles II i I aC., que retallen tota l'estratigrafia antiga d'aquest sector i fins hi tot part de les estructures de mur. Es tracta de la continuació d'una fase de sitges, ja documentades en campanyes anteriors (2007 – 2010), molt versemblantment associades a l'estructura d'empedrat – enllosat ara per ara de difícil interpretació (UE: 85), contemporània a aquestes estructures de magatzematge. Vam excavar un total de 12 sitges a la campanya de 2011, dues més a la campanya de 2012 i una més a la campanya de 2014 (UE: 284), en aquest sector.

Tal com vam esmentar al corresponent informe de la campanya de 2011, per sota d'aquesta fase de camp de sitges de l'ibèric final, vam poder documentar un total de tres recintes d'època anterior (ibèrics i molt versemblantment, originaris de la primera edat del ferro). Es tracta de tres recintes de planta rectangular (REC: 103,

104 i 105) ocupant un espai d'entorn uns 17 m2 cada un. Els quals vam procedir a excavar estratigràficament en el decurs de la campanya de 2012, 2013, 2014

VI.2.- Recinte 103

El recinte 103 és de planta rectangular, essent delimitat pel mur de tanca 155 vers el sud; per el mur MR11 vers el oest; pel mer 183 vers l'est; i pel mur de façana 229 vers el sud. En total presenta una superfície interna de 29,6 metres quadrats. Durant la campanya de 2014, es documenten els últims nivells associats als murs del recinte. Així sota un nivell d'ús (271) encara es pot documentar i excavar una nova fase de pavimentació (UE: 300). Aquest nou paviment (UE: 300), s'associa a tres nous elements estructurals interns: un retall forat de pal de 25 cms. de diàmetre (ue: 302); Una pilastra centrada rectangular (50 cm. per 40 cm.) central en el recinte (ue: 303) i una llar de foc quadrangular (ue: 301).

Sota el paviment UE:300 es pot excavar la seva preparació o anivellació (UE: 309) la qual cobria l'estrat 320. L'estrat UE 320 s'igualava a la UE 318, que és el darrer nivell del recinte. Aquest estrat 320 es troba retallat per la inhumació número 5. L'individu 5 es va localitzar durant la campanya del 2014. Aquest va aparèixer sota el nivell de paviment (UE: 300) corresponent a la fase datada del segle VII-VI aC, corresponents a la fase de Primera Edat del Ferro o Ibèric Antic. La inhumació, per sota del paviment, estava coberta amb una llosa (UE: 304) de pedra (38 x 24 cm), que ocupava l'espai just de inhumació. Aquest individu es trobava en molt bones condicions de conservació, evidenciant-se en l'índex de preservació (IP₃ d'un 90%). Es tracta d'un individu d'entre 40 setmanes de gestació i el mes de vida, probablement masculí, en el qual no s'observaren patologies evidents. Gràcies al bon estat de conservació es va poder observar que el bebè es trobava inhumat en decúbit supí, paral·lel al mur mitjancer (orientació nordoest-sudest), amb el cap més pròxim al mur de tanca, al igual que l'individu 4.

En la campanya de 2014 es va poder documentar una fase zero o fundacional del Turó de Castellvell.

Així al recinte 103 es delimita el nivell UE 320 per ser excavat durant la campanya de 2015. Aquest nivell s'igualava amb la UE 318, interpretant-se com a darrer nivell del recintes 103,104, 105. Es tracta d'un nivell de terres de color marró i vermellós que farceix el desnivell de la roca i que es tallat per la rasa de la muralla.

Durant la campanya de 2015 s'excava la trinxera de fonamentació del mur 105. Es tracta d'un retall generalitzat a tot aquest sector d'hàbitat, UE 316, realitzat per a fer la fonamentació del mur de tanca o muralla UE 155. Associat al retall hi ha un rebliment, UE 317. Per individualitzar la trinxera de fonamentació per aquest recinte 103, es dona la UE 347 per al retall i la UE 348 per al farciment, entenent que aquestes UE es poden igualar a UE 316 i UE 317. S'excava el rebliment de la trinxera de fonamentació a la recerca de materials ceràmics que ajudin a precisar la cronologia de construcció d'aquesta fase urbana del Castellvell.

VI.3.- Recinte 104

El recinte 104 és de planta trapezoïdal, essent delimitat pel mur de tanca 155 vers el sud; per el mur MR183 vers el oest; pel mer 184 vers l'est; i pel que fa al mur de façana en ha desaparegut, tot i que es pot deduir la seva traça. En total presenta una superfície interna de 24,5 metres quadrats.

En la campanya de 2014 es va poder documentar una fase zero o fundacional del Turó de Castellvell. Així al recinte 104 es delimita el nivell UE 319 per ser excavat durant la campanya de 2015. Aquest nivell s'igualava amb la UE 318, interpretant-se com a darrer nivell del recintes 103,104, 105. Es tracta d'un nivell de terres de color marró i vermellós que farceix el desnivell de la roca i que es tallat per la rasa de la muralla.

VI.4.- Recinte 105

El recinte 105 és de planta trapezoïdal, essent delimitat pel mur de tanca 155 vers el sud; per el mur MR184 vers el oest; pel mer 185 vers l'est; i pel mur de façana 186 vers el sud. En total presenta una superfície interna de 18,5 metres quadrats.

En la campanya de 2014 es va acabar l'excavació de la unitat 261 que es documenta just a sota del nivell d'ús 226. 261 es defineix com un estrat d'anivellació fet a base d'argiles heterogènies (groc-vermellós) que apareix per tot l'espai del recinte 105, aportant poc material ceràmic i força fragmentat. 261 apareix cobrint parcialment el terreny

natural (a la part nord) i a altre estrat d'anivellació (ue: 276) a la part sud del recinte. Aquest, un cop excavat, s'ha definit com un nivell de pedres de petita i mitja dimensió, barrejades amb terres de color marró clar. Finalment, cal destacar que retallant aquest nivell, a l'angle sudest durant la campanya de 2013 va aparèixer altre inhumació infantil (individu 3, UE 273).

En la campanya de 2014 es va poder documentar una fase zero o fundacional del Turó de Castellvell. Així al recinte 105, la unitat 276 apareix cobrint la unitat 318 que cobreix directament la roca mare. Aquest estrat va restar per a ser excavat i s'hi intervé durant la campanya de 2015. El que cal destacar és que es presenta per la trinxera (UE: 316) de la muralla 115. Aquest fenomen també es dona al recinte 103 i 104 amb les unitats 320 i 319 respectivament i que també resten per a ser excavades durant la campanya de 2015. Això implica l'existència d'una estratigrafia anterior al poblat.

Aquesta estratigrafia anterior cal relacionar-la amb l'aparició d'una fase de camps de sitges anteriors al poblat, de la qual ja hem excavat la sitja 312 al recinte 104. De fet la resta de sitges que hem documentat apareixen tallades per les estructures de les fases de poblat o per sota de les estructures de murs dels diferents habitatges, almenys sota les estances 103 i 104. Dins aquesta lògica del camp de sitges cal sumar-hi, un total de 4 sitges més que s'enumeren per ser excavades durant la campanya de 2015: les sitges 322, 324, 326 i 328, amb els seus respectius farciments finals: 323, 325, 327 i 329. Pel que fa al recinte 105, durant la campanya de 2015 s'excava la trinxera de fonamentació i el seu rebliment (UE 341, UE 342= UE 316 i 317)

VI.5.- Excavació cubets fase preurbana

En la campanya de 2014 es va poder documentar una fase zero o fundacional del Turó de Castellvell. Aquesta estratigrafia anterior cal relacionar-la amb l'aparició d'una fase de camps de sitges anteriors al poblat, de la qual ja s'ha excavat la sitja 312 al recinte 104. De fet la resta de sitges que es documenten apareixen tallades per les estructures de les fases de poblat o per sota de les estructures de murs dels diferents habitatges, almenys sota les estances 103 i 104. Dins aquesta lògica del camp de sitges cal sumar-hi, un total de 4 sitges més que s'enumeren per ser excavades durant la campanya de 2015: les sitges 322, 324, 326 i 328, amb els seus respectius farciments finals: 323, 325, 327 i 329. Durant les tasques de 2015 apareixen dues noves cubetes, UE 337 i UE 339 amb els seus respectius rebliments UE 338 i UE 340.

Cubeta o sitja 322

Aquesta cubeta es localitza al fons de la sitja UE 254. Està coberta per les UE 255 i 308 i tallada per la UE 254 Té forma arrodonia i ovalada. Està farcida per la UE 323,

un nivell de terres amb molta presència de carbons. Es pren mostra de terres. Apareix també fauna cremada i alguns fragments ceràmics

Cubeta o sitja 324

Es tracta d'un retall irregular sota el mur UE 183. Esta cobert per la UE 183 i per la UE 195. Està reblida per la UE 325, composta per una terra amb carbons i petita presència de ceràmica a mà i algun osset. El rebliment se situa per sota de la traça del mur UE 183 i es deixa un testimoni per a la protecció del mur.

Cubeta o sitja 326

Es tracta d'una retall arrodonit i seccionat per la sitja UE 194. Està cobert per les UE 195, 229 i 309. El seu rebliment és la UE 327

Cubeta o sitja 328

Es un retall circular o ovalat seccionat per la sitja UE 7 i cobert pel mur 229. El seu rebliment és la UE 329, formada per uns nivells de terra amb carbons, dels quals es recull mostra. Es deixa també testimoni sota el mur UE 229 per evitar el seu esllavissament.

Cubeta 337

Petita cubeta al fons de la sitja UE 196. Apareix molt poc material (UE 338) al costat d'algunes pedres. No hi ha restes de carbó. Esta coberta per la UE 197 i tallada per la UE 196.

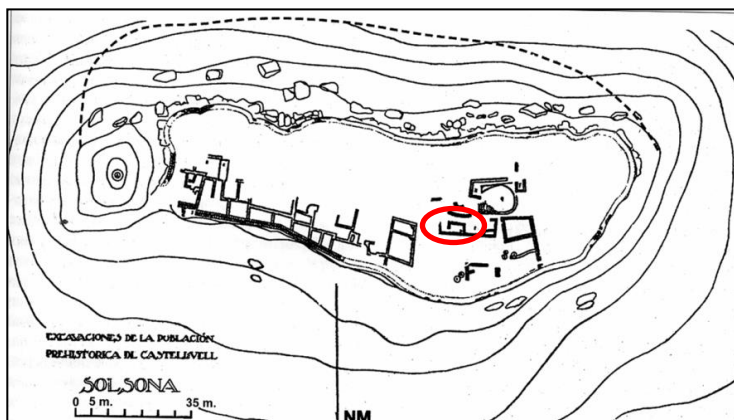
Cubeta 339

És un retall ovalat cobert per la UE 191 i tallat per la UE 190. Està reblert per la UE 340, formada per un nivell de terra amb presència de ceràmica i ossos. Es pren mostra de la terra amb més presència de carbons.

VI.6.- Excavació recinte D

Durant la campanya de 2015 es decideix excavar el recinte que Joan Serra i Vilaró anomena D. Es un recinte molt ben delimitat que queda al sud de la zona de sitges i de l'espai que s'anomena de carrer per no estar afectat per estructures en superfície. Es parteix de la base que el mur UE 333 és ibèric. És el mur que delimita en direcció est-oest el sector del carrer i de les sitges pel costat meridional. Les sitges iberoromanes no semblen rebassar aquest límit. El mur UE 333 és documentat per Serra i Vilaró. És el mur que dibuixa delimitant els recintes D i E per la banda nord.

Durant les darreres campanyes el mur UE 333 queda delimitat en tot el sector de les sitges. Durant la campanya de 2015 es pot veure com es prolonga en direcció nord-est i com té tendència a girar en direcció sud, fent una L a l'entorn de la bassa. El mateix excavador diu a la memòria publicada el 1920:

“Las casas D y E son las que mejor nos han permitido estudiar las vicisitudes de este poblado. De la casa D se ve perfectamente su forma, con su puerta de entrada. Estan construidas, como llevamos dicho, sobre la roca, habiendo rebajado el suelo natural poco más de un metro, que es la actual elevación de sus paredes. En ellas hay estudiar dos capas, dejando aparte la de la tierra vegetal. En la inferior, de una elevación promedia de 0'40 metros, abundaba la cerámica en estado sumamente fragmentario y no

reunidos los

tiestos de un mismo vaso, sino en la más confusa mescolanza; de manera que nos ha reportado un trabajo ímprobo de reconstruir algunos de sus vasos. Esta cerámica, hecha casi toda a mano, es de dos clases: basta la una, adornada con impresiones digitales sobre tiras aplicadas o con impresiones o incisiones producidas por medio de un

punzón u otros instrumentos....Inmediatamente superior a la capa que hemos descrito seguía otra de unos 20 centímetros de espesor, compuesta de arcilla mezclada con carbones y ceniza, que nos hace suponer sería el techo de las casas que habitaran los primeros pobladores, cuyos restos aún subsisten; entre dicha capa y la de tierra vegetal sólo se encontraba cerámica ibérica hecha a torno, pintada y sin pintar, acompañada siempre de la campaniense y helenística, con escasos fragmentos a mano” (pp. 7 i 8)

A partir dels indicis, és una de les poques estructures ibèriques que va excavar J. Serra i Vilaró. La reexcavació pretén veure si resta sediment arqueològic inèdit després de la intervenció de Serra i Vilaró. Els murs que delimitien el recinte D són l'esmentat mur UE 333, que delimita el carrer

i la zona de sitge, on s'adossen els altres murs, el que delimita per l'oest, UE 334, el que delimita pel sud, UE 335 i el que delimita per l'est, on hi ha la porta, UE 336. Són murs de pedra mitja, totalment diferents als de cronologia medieval. S'excava un primer nivell, UE 349, que correspon a un nivell remenat per l'antiga excavació. Apareixen restes de material vidriat i grises medievals entre les restes ibèriques.

Es distingeix un nivell de pedres, UE 351, que sembla estar intacte i no remenat per l'antiga excavació. Es delimita i s'excava, donant també material vidriat, fet que demostra que J.Serra i Vilaró va excavar sencer el recinte D fins a nivell de roca.

VI.7.- Excavació cisterna ibèrica

En la neteja del recinte D, es neteja també la cala de sondeig de la

cisterna ibèrica. S'aprecia com una part del fons és la roca natural i una part conserva encara rebliment a la mateixa cota que la roca. Es decideix de continuar el sondeig en aquesta zona, corresponent al tercer nivell de rebliment de la cisterna, UE 331. La cisterna fa un petit graó fins que apareix la roca novament.

VI.8.- Delimitació recintes zona oest del poblat

Durant la campanya de 2015 també s'ha netejat de nou l'extrem oest del jaciment amb dos objectius. Examinar els nombrosos retalls detectats en aquesta zona en anteriors campanyes i poder datar-los i delimitar millor les restes de recintes que semblen continuar la bateria de recintes 101-102-103-104-105 per la banda oest. El resultat és l'excavació d'un retall irregular de forma més o menys ovalada, UE 345, que presenta dos nivells rebliment, UE 346, UE 350, formats per terra flonja, restes de cendra, presència de grans ossos de fauna, ceràmica medieval i fragments de blau català. Apareixen ossos en connexió de vaca o bou.

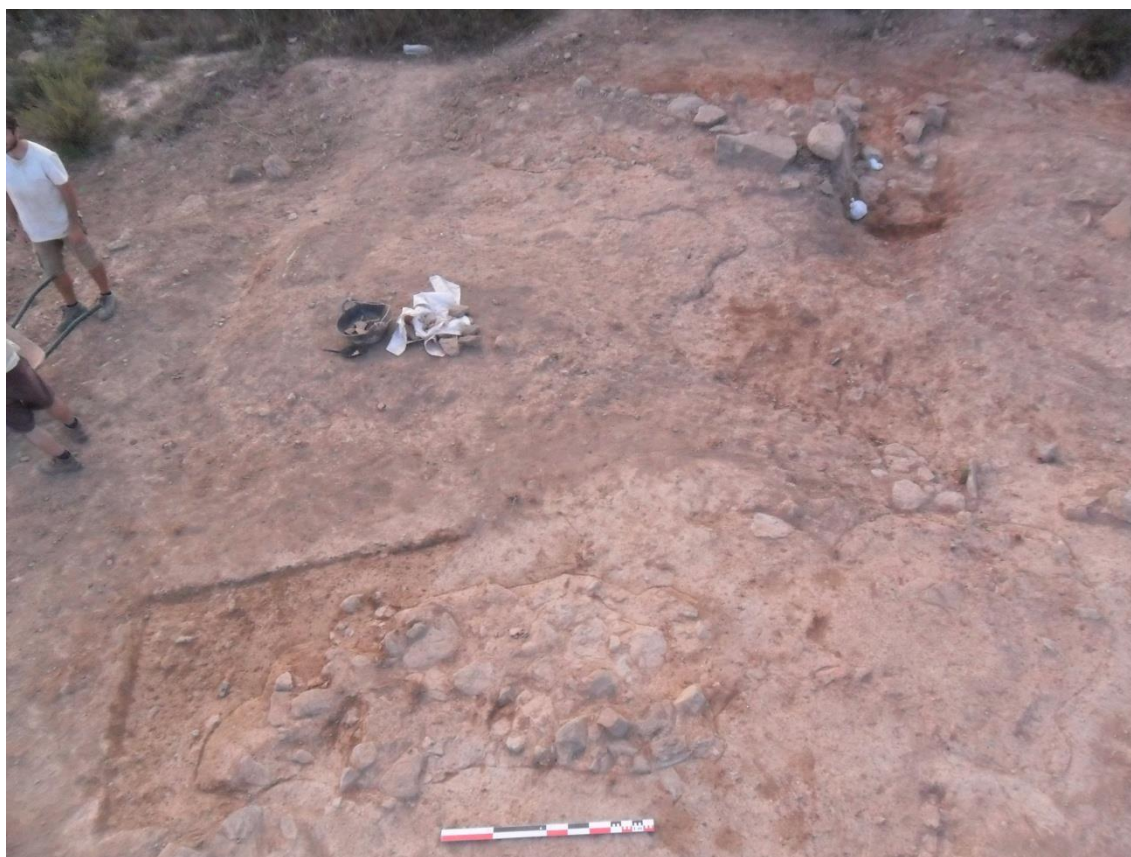

Per un altre costat se saneja tot el lateral, tot l'extrem nord en l'espai que hi ha entre el darrers recintes ibèrics i la torre moderna. Es delimita la continuació de les estructures i dels recintes en el que seran els habitatges 100-99-98, a tenor de la quantitat de recintes conservats en aquest sector. Tot i l'arrasament provocat per alguns retalls, hi ha la sort que aquest sector no té restes medievals sobreposades, fet que fa que la cota de conservació sigui

més alta. La muralla conserva només alguna pedra i la fonamentació damunt la roca natural. Sí que es conserven en canvi els murs transversals que s'adossen a la muralla i delimiten els recintes.

En el talús del turó es pot apreciar la potència del recintes i algunes de les llars de foc seccionades marcant alguns dels nivells dels nous recintes. A la part superficial més moderna es delimiten unes estructures, possibles fornets, que semblen reaprofitar alguns dels murs en una fase final dels recintes, potser corresponent al moment ibèric final.

VI.9.- Obertura i delimitació de noves estructures per la banda est

Durant la campanya de 2015 es decideix obrir un sector nou seguint la pauta de les troballes de les campanyes realitzades fins al moment. L'obertura es fa a la part est i central del jaciment amb ajuda de màquina retroexcavadora. L'obertura es fa a partir del recinte 105 i amb la guia dels murs apareguts en aquest recinte (UE 15, UE 155), tant els ibèric i preibèrics com els que se superposen d'època medieval.

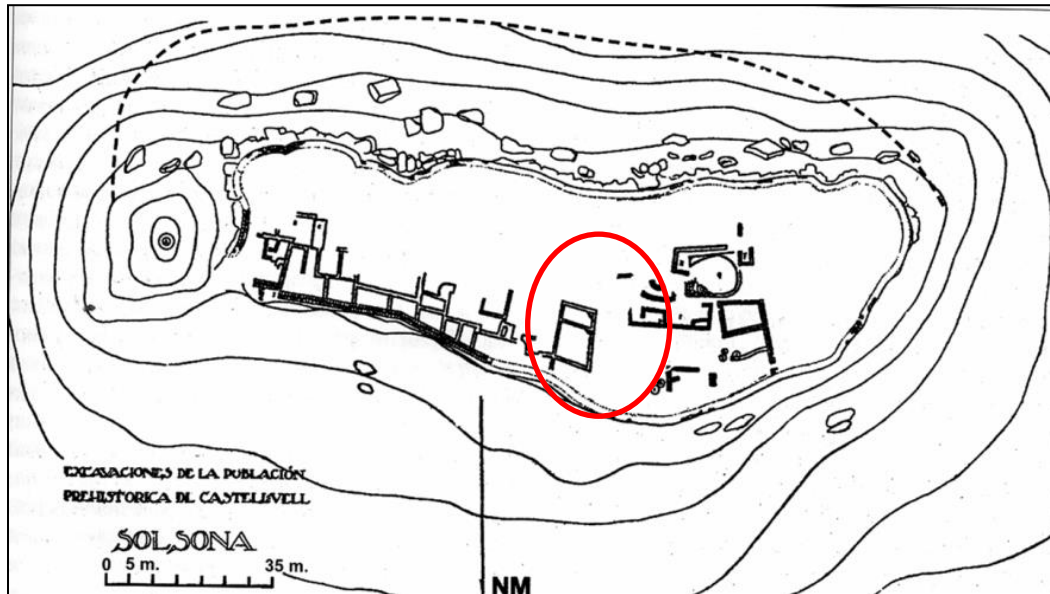

L'obertura permet recuperar un bon tram de muralla o mur de tanca (UE 155) amb

l'arrencament de nous murs perpendiculars que delimitaran nous recintes ibèrics i preibèrics. A l vessant nord es on es conserva millor la fase antiga del jaciment que surt directament sota del nivell superficial. Els recintes medievals se superposen a les restes ibèriques i apareixen a uns metres del vessant del turó. Tota la zona central del turó està afectada per les construccions de la fase medieval. No només apareixen les restes que Serra i Vilaró situa a la planta de la seva memòria, sinó que apareixen restes

inèdites al sector central del camp i també completant les restes que J. Serra i Vilaró dibuixa.

Obertura realitzada durant la campanya de 2015

L'obertura permetrà també resseguir un nou tram de carrer i delimitar noves sitges. El carrer es desvia en direcció sud després del recinte D excavat per Serra i Vilaró. El nou tram de muralla descobert (UE 155) sembla també marcar la mateixa pauta, fet que es podrà comprovar quan s'excavin els nivells medievals per deixar a vista els nivells ibèrics.

Detall de com el mur 333 del carrer gira en direcció sud

VII.- Conclusions preliminars

Durant les primeres campanyes s'havia potenciat la tasca d'obertura¹ superficial extensiva, que han afectat a gairebé tot el terç nord-oest del turó, i han deixat a la vista un important conjunt d'estructures, moltes conegudes a través de les excavacions antigues de Mn. Serra Vilaró així com d'altres de noves, no documentades anteriorment. Entre aquestes cal destacar el mur de tanca perimetral que ressegueix el límit nord del turó, al qual s'hi adossa una bateria d'habitatges, construccions que, ja abans del 2010, havíem pogut comprovar que corresponen a època protohistòrica (Asensio *et alii* 2012, 79). Del 2011 al 2013 les tasques d'excavació s'han centrat en l'excavació extensiva i integral de tres dels espais domèstics que conformen aquesta bateria d'habitatges, concretament els recintes 103, 104 i 105, ubicats en el sector que hi ha just al nord de la gran cisterna central.

Cal dir que abans de procedir a documentar l'estratigrafia interna de cadascun dels recintes ha estat necessari excavar una quinzena de sitges que es delimitaven en els estrats d'enderroc de tota aquesta zona. Dues eren d'època medieval i les restants de la fase republicana, dels segles II-I aC. De fet aquestes darreres formen part d'un autèntic camp de sitges d'aquest període que s'estén per tota aquesta banda del jaciment² i de les quals ja se n'havien localitzat i excavat una quinzena més en les campanyes anteriors.

El recinte 103, el de més a l'oest de tots tres, presenta una planta rectangular, amb una superfície interna de 29,6 m², i és el que documenta una seqüència estratigràfica més completa. El paviment que apareix primer, a una cota més elevada, està molt malmès per les afectacions de les construccions posteriors (sitges republicanes i edificis medievals) i pertany a la fase de l'ibèric ple, amb un nivell d'amortització per damunt que es pot datar dins del segle IV aC. Just per sota es localitza un únic nivell de sòl que sens dubte es pot atribuir al període ibèric antic, en el qual apareixen associats una banquetta de pedra i una estructura de combustió de forma ovalada, de 80 cm. de llarg per 40 cm. d'amplada. Per sota encara s'han documentat una successió de tres pavimentacions més, totes elles associades a estrats on només s'han recuperat vasos de ceràmica a mà. El paviment inferior és l'únic que conserva agençaments interns³, concretament un forat de pal d'uns 25 cms. de diàmetre, una llar de foc quadrangular⁴ i, molt a prop, una gran pedra

---

¹ Més aviat re-obertura, ja que el jaciment havia estat àmpliament descobert durant les excavacions dels anys 10' del segle XX (Serra Vilaró 1920) però en aquests gairebé cent anys tot s'havia tornat a tapar, de manera que l'any 2007 el jaciment restava totalment invisible i s'ha fet imprescindible reprendre la tasca des del principi i sense referències evidents.

² Que apareixen tan aviat tallant estructures i estrats d'època anterior com la roca natural, en un sector on aquesta aflora donat que molt probablement corresponia a un espai de circulació o carrer de la fase protohistòrica.

³ Tal vegada els dos posteriors siguin reparacions o repavimentacions d'aquest.

⁴ Que encara resta per excavar; de fet l'excavació s'ha interromput just a la cota d'aquest paviment, sense haver assolit encara el nivell de roca mare.

rectangular (50 cm. per 40 cm.) en posició central, que sens dubte consisteix en el basament d'una pilastra de sosteniment de la coberta de l'habitatge.

L'habitatge contigu vers l'est, el recinte 104, mostra una planta lleugerament trapezoïdal, amb unes dimensions força similars, en aquest cas de 24,5 m², però amb una seqüència bastant menys complexa. D'entrada no es conserva traça de cap nivell d'amortització o ús del període ibèric ple, de manera que l'estratigrafia arrenca amb estrats del moment ibèric antic. A aquesta fase pertany un primer paviment, el més modern conservat, que s'associa a una llar de foc ubicada a tocar del mur posterior o mur de tanca. Es tracta d'una estructura quadrangular (de 50 cm per 50 cm.), amb una base de preparació de petits còdols que apareixen per sota de la capa d'argila cremada o solera. Per sota comencen els nivells on només es documenta ceràmica a mà, fase de la qual a hores d'ara disposem d'un únic nivell de circulació⁵. Com a tret significatiu cal destacar l'aparició d'una base de pilastra en posició central (de 55 per 35 cm.), en un comportament idèntic al que s'observa en el paviment equivalent (quant a cronologia i posició estratigràfica) del veí recinte 103 (Figura 3b). En l'angle sud-oest també apareix una banqueteta, feta a base de pedres i fang, que tal vegada estaria arrebossada. En darrer terme, cal ressenyar la troballa excepcional d'una inhumació infantil, localitzada precisament dins d'una fossa que es practica a nivell del paviment però retallant clarament la banqueteta (és a dir, quan aquesta ja estava construïda). Es tracta d'un individu que apareix cobert per un vas ceràmic a mà, retallat des de la vora fins a tres centímetres de la base però que no presenta cap mena d'aixovar associat. El seu anàlisi preliminar⁶ ens permet concretar el seu possible sexe femení i la seva edat, d'entre un i dos mesos de vida. Es troba col·locat en posició de decúbit supí, amb una orientació nord-est/sud-oest, conservant-se bé totes les parts i totes les connexions anatòmiques.

El recinte 105, el de més a l'est, és el més petit de tots tres, amb 18,5 m² de superfície interna, i té una forma en aquest cas inequívocament trapezoïdal. Com en el cas anterior, la seqüència estratigràfica s'inicia amb un estrat d'amortització i el corresponent paviment del període ibèric antic. A tots tres recintes el denominador comú dels diferents sòls d'aquesta fase és la presència constant d'una llar de foc. En aquest cas es tracta d'una estructura quadrangular de grans dimensions (80 per 83 cm.), en posició central i sense preparació de cap mena. A més, fet també bastant freqüent, l'estança disposa en aquest moment d'una banqueteta (de 120 cm. de llarg per 60 cm. d'ample) ubicada a la cantonada sud-est. Finalment cal destacar que per sota d'aquest paviment, retallant un dels estrats de reompliment on s'ha aturat l'excavació, s'han localitzat les restes d'un segon enterrament infantil. En aquest cas es tracta d'un individu de possible sexe masculí, d'aproximadament 40 setmanes de gestació, que apareix en connexió anatòmica la part toràcica (costelles esquerres i gran part de la columna vertebral) mentre que la resta del cos sembla haver estat remoguda o malmesa.

---

⁵ Tampoc s'ha exhaurit l'excavació total d'aquest recinte 104.

⁶ Realitzat, aquest i els altres, per Marta Merino, a qui hem d'agrair tant l'anàlisi especialitzat com les tasques sobre el terreny d'extracció i documentació de les restes.

Per acabar assenyalar que tots tres recintes mostren una ocupació d'una durada notable, tots ells arrenquen d'un moment de datació incerta on només hi ha ceràmica local a mà, tal vegada de primera edat del ferro (vers el segle VII aC.) i, en el cas millor conservat, el del Recinte 103, perdura almenys fins el segle IV aC. En aquest sentit cal destacar que malgrat aquesta perllongada ocupació a nivell estructural la continuïtat és absoluta ja que l'únic que es va modificant són els nivells de circulació i els agençaments interns corresponents, mentre que el solar de l'habitatge, les dimensions, orientació, ubicació de la porta, etc. es mantenen inalterats. En darrer terme es pot comentar, com a detall significatiu de l'urbanisme de l'assentament antic, que la bateria de cases està construïda en un encaix practicat en el terreny natural, amb els paviments sempre a una cota inferior i el nivell de circulació exterior sempre a una cota sensiblement superior, tant que, per efectes de l'erosió, s'han perdut els estrats antics de carrer.

Bibliografia

- ASENSIO, D.; CARDONA, R.; FERRER, C.; MORER, J.; POU, J.: *Tipus d'assentaments i evolució del poblament ibèric a la Catalunya Central (eix Llobregat-Cardener)*. Actes de la Taula Rodona: 'Territori polític i territori rural durant l'edat del ferro a la mediterrània occidental'. A: Monografies d'Ullastret 2. Girona 2001,183-201
- ASENSIO, D.; CARDONA, R.; FERRER, C.; MORER, J.; POU, J.; CHORÉN, J.; CALDUCH, N.: *L'hàbitat i el camp de sitges ibèric de Sant Esteve d'Olius (Olius, Solsonès): un nucli d'activitats econòmiques especialitzades del segle IIIaC a la Catalunya interior*. *Tribuna d'Arqueologia* 2007. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 2008, 149-168
- ASENSIO, D., MIRÓ, M., SANMARTÍ, J., TARRADELL, N.: "El poblat ibèric del Castellet de Banyoles". I Jornades d'Arqueologia. Prehistòria, Protohistòria i Època Medieval a les comarques de Tarragona (1993-1999),Tortosa, 1-2 d'octubre de 1999 (en premsa)
- CARDONA, R.; POU, J.; REVILLA, V.: *Economia de la vil·la i medi natural al Solsonès a l'època romana*, XI Col·loqui d'Arqueologia de Puigcerdà (Puigcerdà 1994).
- CARDONA, R.; POU, J.; REVILLA, V.: *Poblament romà al Solsonès: estat de la qüestió* a Revista d'Arqueologia de Ponent, núm 6, 1996, pp.261-274.
- CASTANY, J., CURA, M.: "Serra Vilaró. Prehistoriador i protohistoriador" a *Revelar el passat. Homenatge a Joan Serra i Vilaró en el XXV aniversari de la seva mort*. Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, 1994, pp 32-41

- CURA I MORERA, M.: *Notes sobre els inicis de la vida urbana en el món indígena de Catalunya: Anseresa (Olius)*, en el VII Symposium de Prehistoria Peninsular (Badalona 1973).
- CURA I MORERA, M.: *Aportaciones al conocimiento del proceso de iberización en el interior de Cataluña*, Simposi Internacional: Els Orígens del Món Ibèric, Ampurias, 38-40, pp.331-343, 1976-1978.
- CURA, M.: *Contribució a l'estudi de les poblacions pre-romanes de l'interior de Catalunya*, II Col.loqui d'Arqueologia de Puigcerdà (Puigcerdà 1976), Puigcerdà 1978.
- CURA I MORERA, M.: *Contribució a l'estudi de les poblacions pre-romanes de l'interior de Catalunya*, Els pobles pre-romans del Pirineu, 2n Col.loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Puigcerdà, pp. 177-188, 1978.
- CURA I MORERA, M.: *A propòsit dels poblats preromans de la comarca del Solsonès: una autorevisió crítica i noves propostes teòriques*. Oppidum 2. Solsona, pp. 7-14. 2002(pòstum)
- CHORÉN TOSAR, J.: *Poblament ibèric a la conca del Cardener*. A: "Actes del I Congrés de Joves Investigadors en Arqueologia dels Països Catalans: la protohistòria als Països Catalans", Vilanova del Camí, 18 i 19 de novembre de 2005. Arqueomediterrània 10. 2008, pp. 79-85
- DAURA, A.; GALOBART J.: *L'arqueologia al Bages II*, Les Fonts. Quaderns de Recerca i Divulgació (Manresa), núm 6.
- FÀBREGAS, L.: *Prehistòria, protohistòria i món antic a la comarca del Berguedà. Estat de la qüestió*. Treball fi de carrera dirigit per Miquel Molist i Jaume Bernades, U.A.B. 1999

- FERNÁNDEZ I REDONDO, Rufino: *Els Lacetans. Interpretació a través de les fonts clàssiques, arqueològiques i numismàtiques. Estat de la qüestió a revista Estrat núm. 1, 1989, Igualada, pp.25-51.*
- GURT, J.M.; MIRET, M. ; XANDRI, J.: *Dades sobre la romanització a la comarca del Solsonès (Lleida), Jornades Internacionals d'Arqueologia romana, Granollers 1987.*
- GURT, J.M.; MIRET, M. ; XANDRI, J., *La Rectoria, Navès, Jornades Internacionals d'Arqueologia romana. 1993*
- JUNYENT, Emili: *Contribució al coneixement de les estructures defensives en els assentaments de la Catalunya Occidental. Bronze Final, Primera Edat del Ferro i Època Ibèrica. Estat de la qüestió a Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, Fortificacions (La problemàtica de l'ibèric ple: segles IV-III aC), Manresa, 1990, pp.103-108.*
- LLORENS A.: Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya. Lleida, Ed. Virgili i Pagès, 1986.
- PLANES I ALBETS, R.: Santa Maria de Solsona. Notes sobre els orígens i les transformacions del temple romànic. Solsona. Centre d'Estudis del Solsonès, 1986.
- RIU I RIU, Manuel: L'arqueologia medieval a Catalunya, Els llibres de la frontera, col.lecció Coneguem Catalunya 28, Barcelona, 1989.
- Id.: *Transhumància de la Vall de Lord a les comarques centrals de Catalunya a Actas y Comunicaciones de la I Asamblea Intercomarcal de Investigadores del Penedès y Conca d'Òdena*. Martorell, 1950, pp. 150-160.

- ROS MATEOS, A.: *El período Ibérico Tardío en la Cessetania*. Aquilafuente, 86 (CD-Rom), Universidad de Salamanca / Fundación Duques de Soria. Salamanca, pp. 622-641. 2003
- RUIZ ZAPATERO, GONZALO: *El comercio protocolonial y los orígenes de la iberización: dos casos de estudio, el Bajo Aragón y la Cataluña interior a Kalathos* 3-4, revista del S.A.E.T., Teruel, 1984, pp.51-70.
- SÁNCHEZ, E.: “El poblament pre-romà al Bages. El poblament pre-romà a les valls mitjanes del Llobregat i del Cardener”. Caixa d'Estalvis de Manresa. Manresa. 1987
- SANMARTÍ GREGO, E.: *Breu aproximació a la ceràmica de vernís negre del poblat de Sant Miquel de Sorba*, Cypsela, I, Girona, 1976, pp.125-128.
- SANMARTÍ GREGO, E.: *Materiales cerámicos griegos y etruscos de época arcaica en las comarcas meridionales de Cataluña*, en Ampurias, 35, Barcelona, 1973, pág. 229, Not. 34.
- SANMARTÍ J., SANTACANA, J.: *Les fortificacions ibèriques de la Catalunya central i costanera* a Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, Fortificacions (La problemàtica de l'ibèric ple: segles IV-III aC), Manresa, 1990, pp.127-146.
- SERRA I VILARÓ, J. *Excavaciones en el poblado ibérico de Castellvell, Solsona*.Madrid, 1920.
- TARRADELL, M.: *Un fortí romà a Tentellatge (Navès, Solsonès)*, II Col.loqui d'Arqueologia de Puigcerdà (Puigcerdà 1976), Puigcerdà, 1978.

ANNEX FOTOGRAFIC CAMPANY 2014

Vista de la llosa tapadora UE: 304 del recinte 103

Vista del farciment 313 a la sitja 312

UE: 321 dins la sitja 312 en procés d'excavació

UE: 321 dins la sitja 312 en procés d'excavació

Vista de la UE: 323 dins la sitja 322 pendent de ser excavada

Detall de la UE: 311 a l'interior de 310 a la porta d'accés al recinte 104

Vista de la UE 315 farcint el retall 314 a la porta d'accés del recinte 105

Detall de la trinxera de la muralla 155

Vista de la sitja 312 un cop excavada

Vista dels farciments de les sitges 322 i 324

Vista dels farciments de les sitges 326 i 328

Vista del farciment de la sitja 328

Vista del recinte 103 al finalitzar la campanya de 2014

ANNEX FOTOGRAFIC CAMPANY 2015

Vista general recinte 103 amb la trinxera de fonamentacio (347-348)

Vista general recinte 104 amb la trinxera de fonamentacio (343-344)

Detall recinte 104 amb la trinxera de fonamentació (343-344)

Vista general recinte 105 amb la trinxera de fonamentació (341-342)

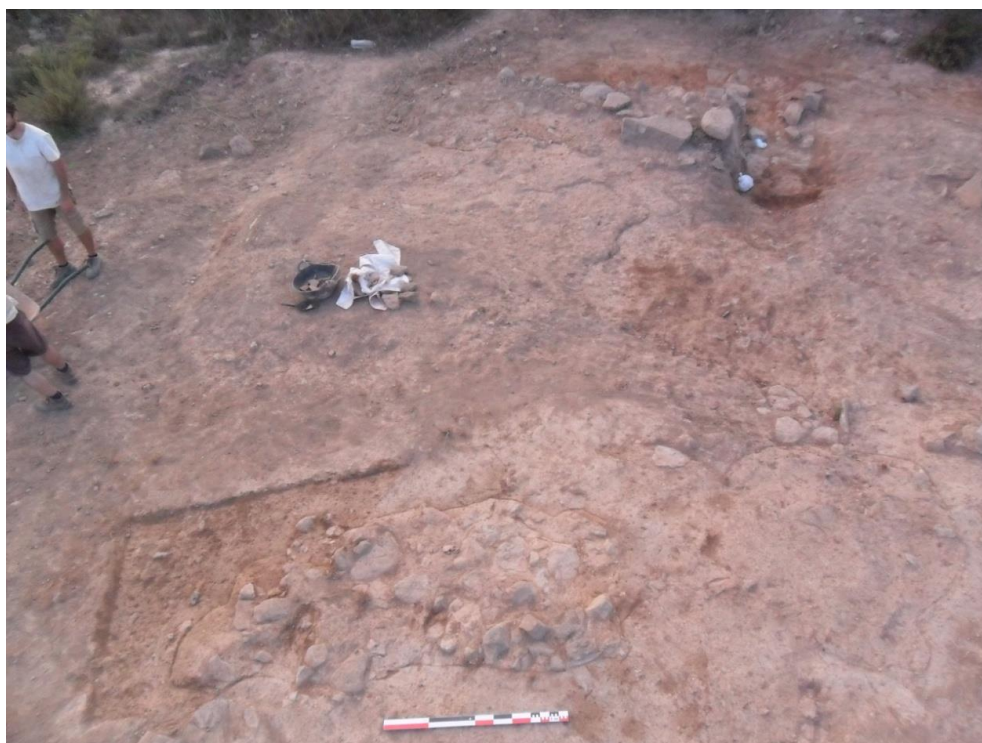
Vista general del recinte D abans d'excavar

Vista general del tercer nivell de la cisterna ibèrica (331)

Retall amb farciment modern a la zona de la torre (345)

Delimitació d'estructures (combustió) associades a urbanisme ibèric a l'oest del recinte 101

Continuació de l'urbanisme ibèric i preibèric a l'oest del recinte 101. Detall potència

Vista del sector del recinte D un cop excavat i del sondeig de la cisterna ibèrica

Detall de com gira en direcció sud el mur UE 333 que delimita el carrer i el sector sitges

Detall trinxera fonamentació recinte 104

Cubeta UE 337

Detall cubeta 337

Detall cubeta 326

Detall cubeta 324

Detall cubeta 322

Foto aèria feta amb drone

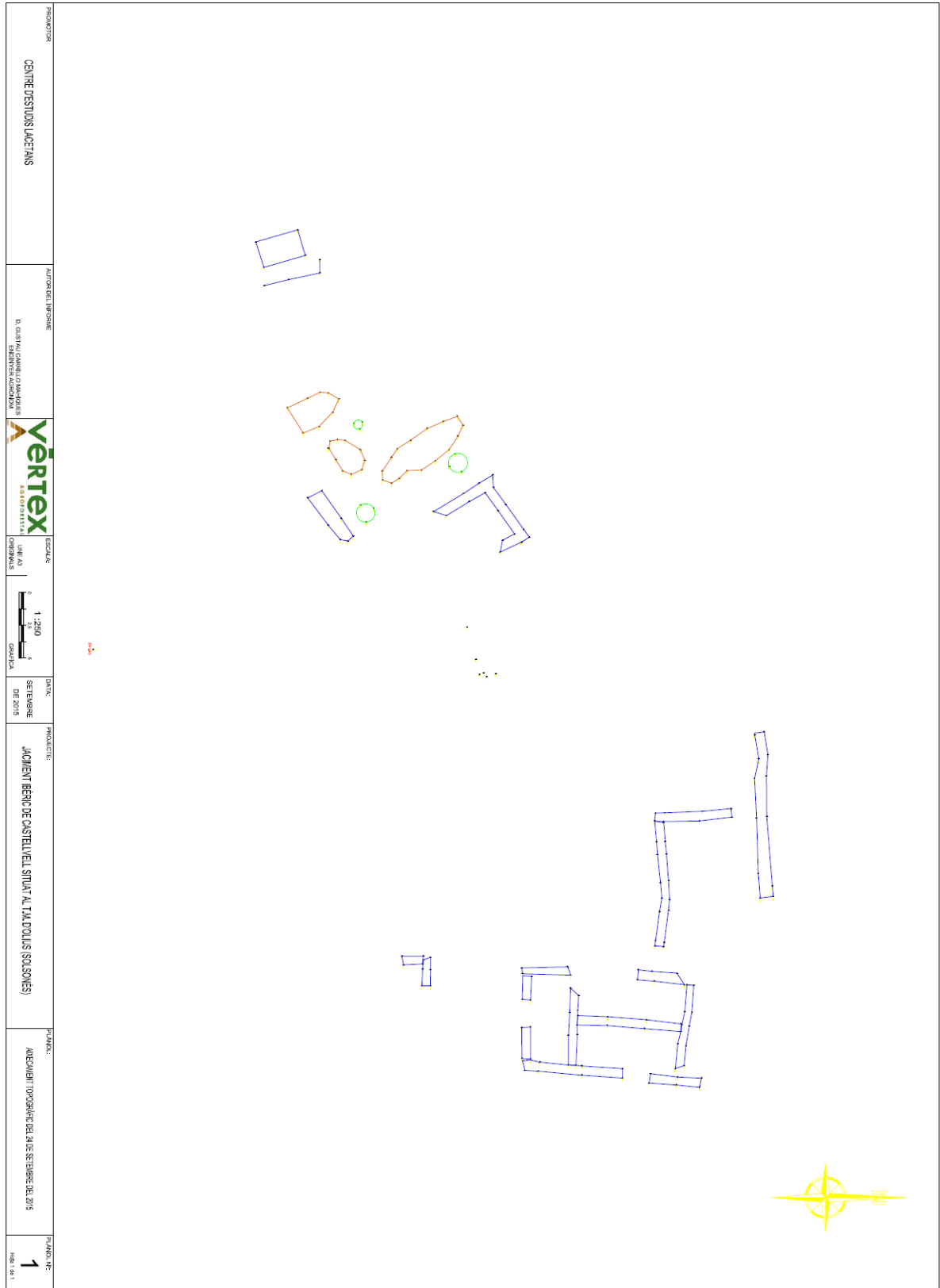

Fotos aèries fetes amb drone

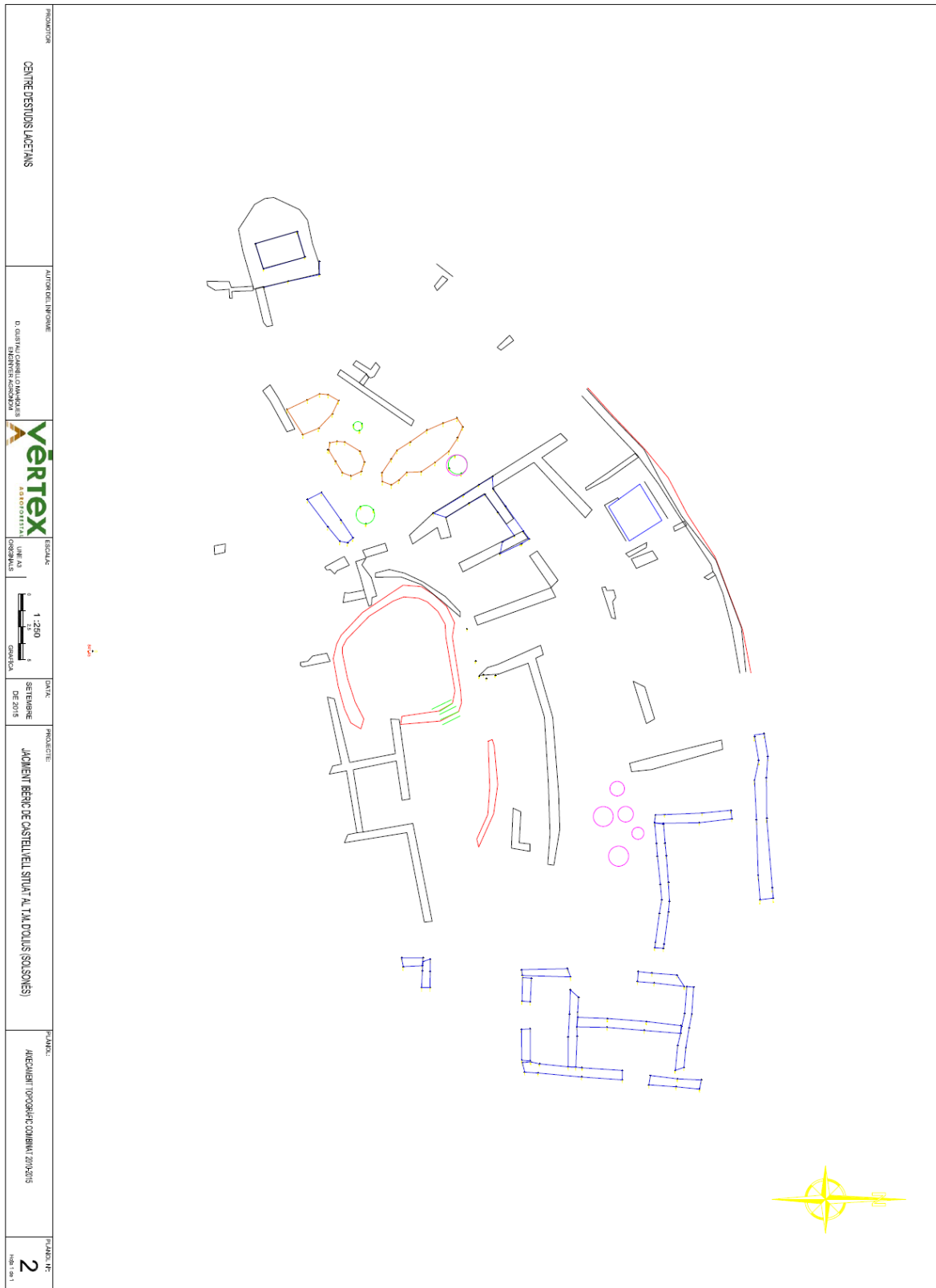

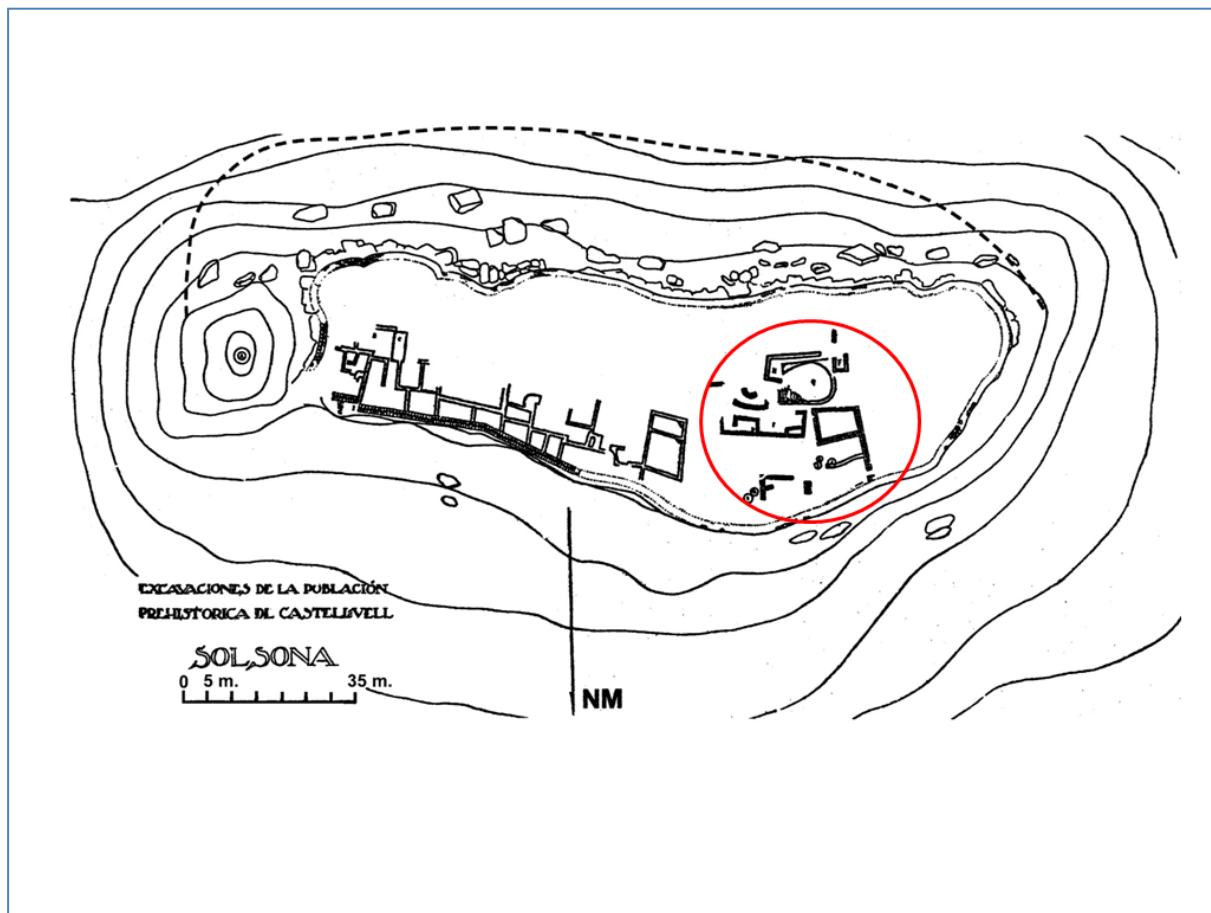
PLANIMETRIA 2014-2015

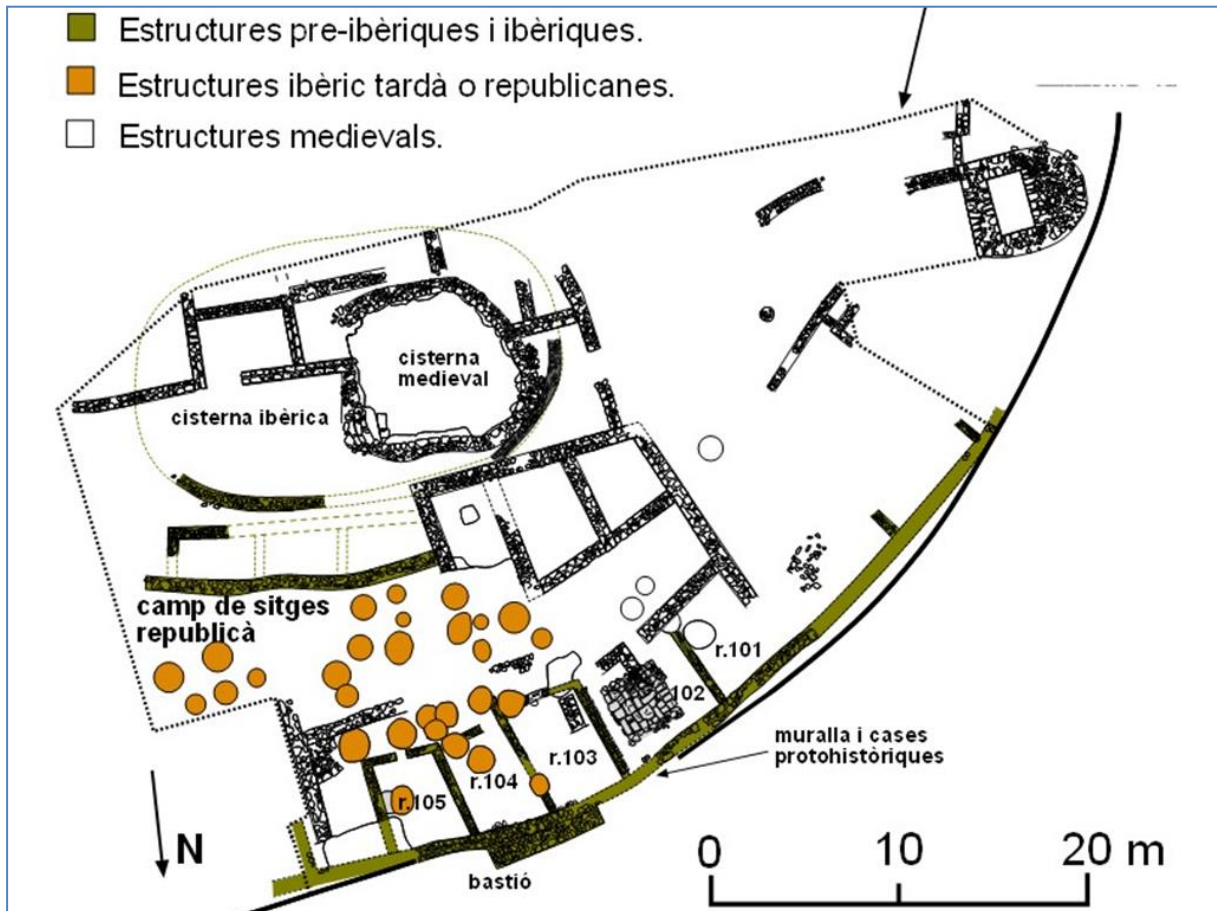

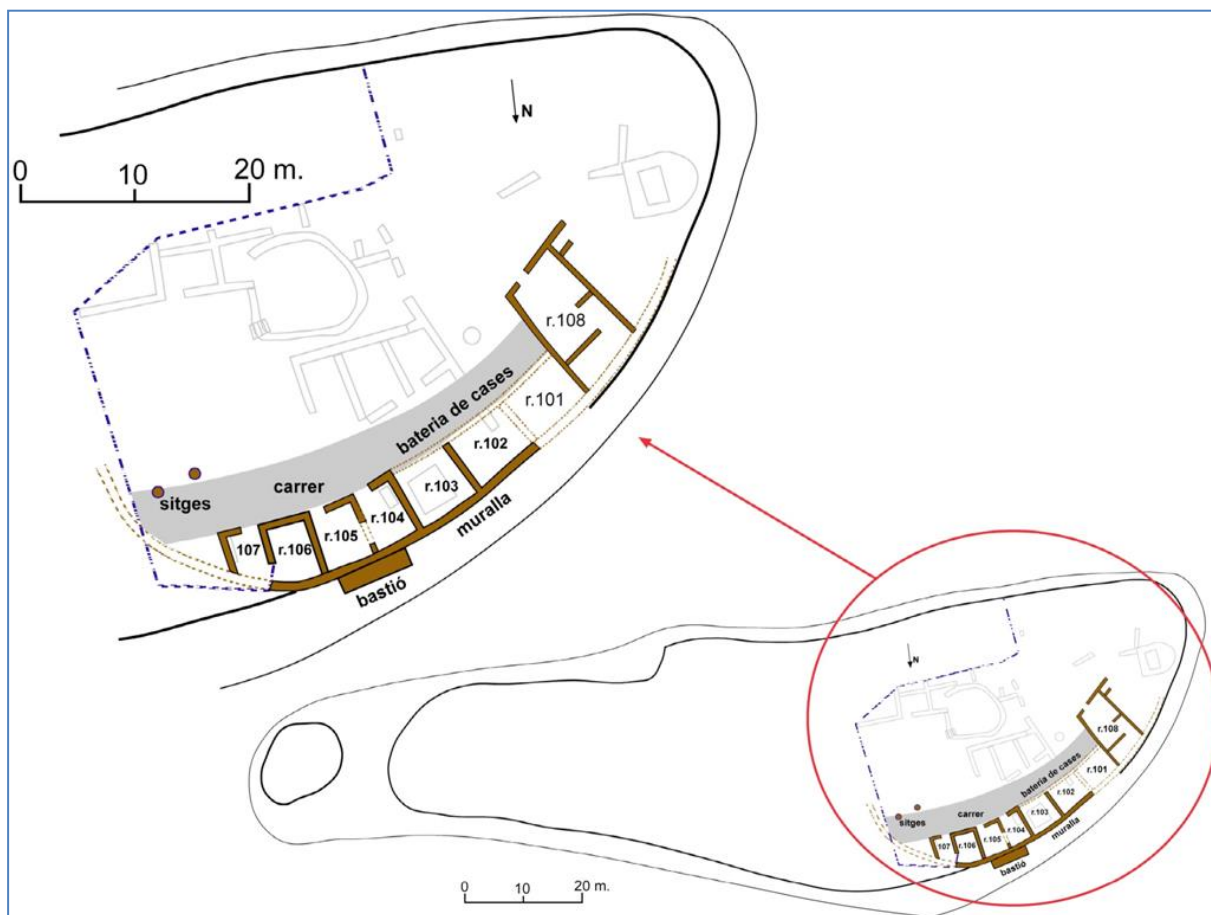

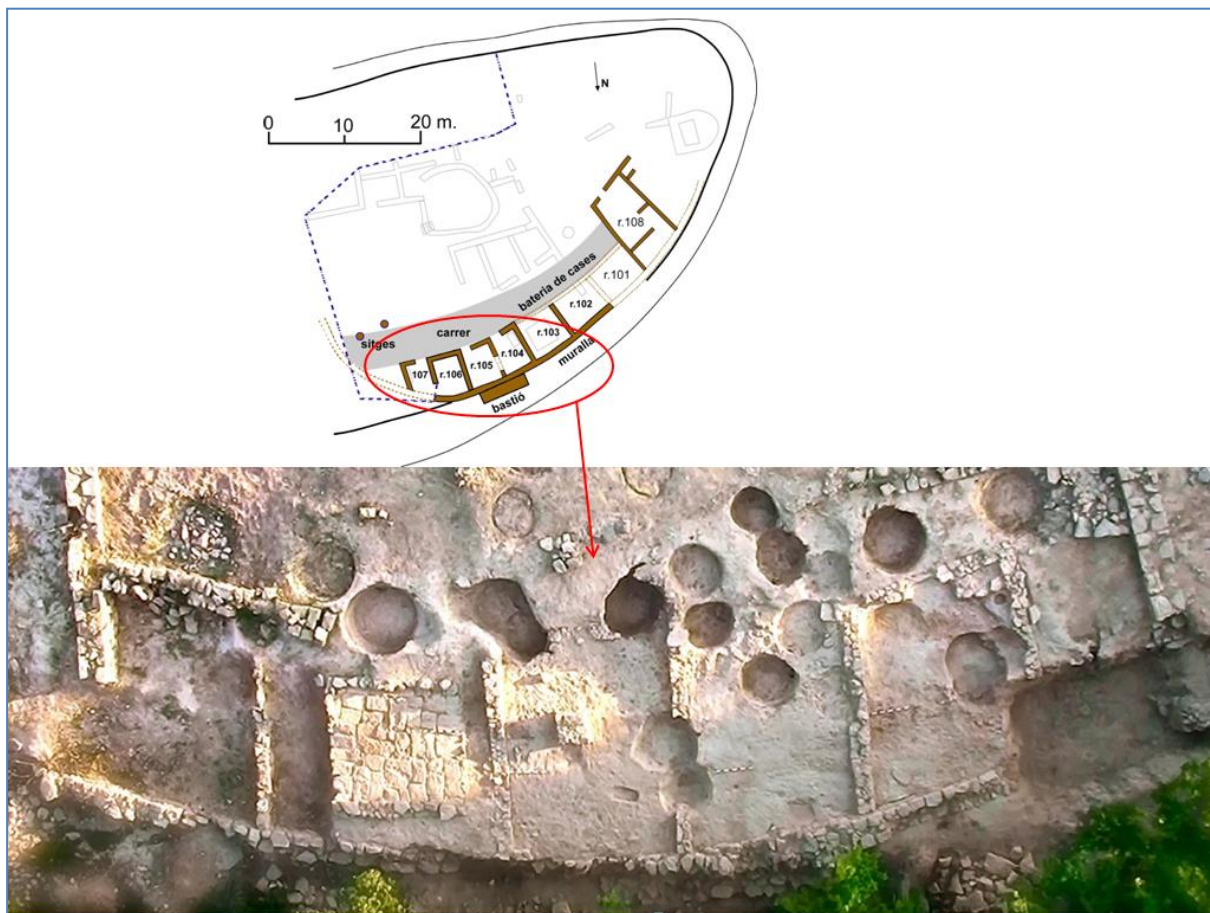
Planta general del Castellvell segons Serra i Vilaró i zona actuació 2014-2015

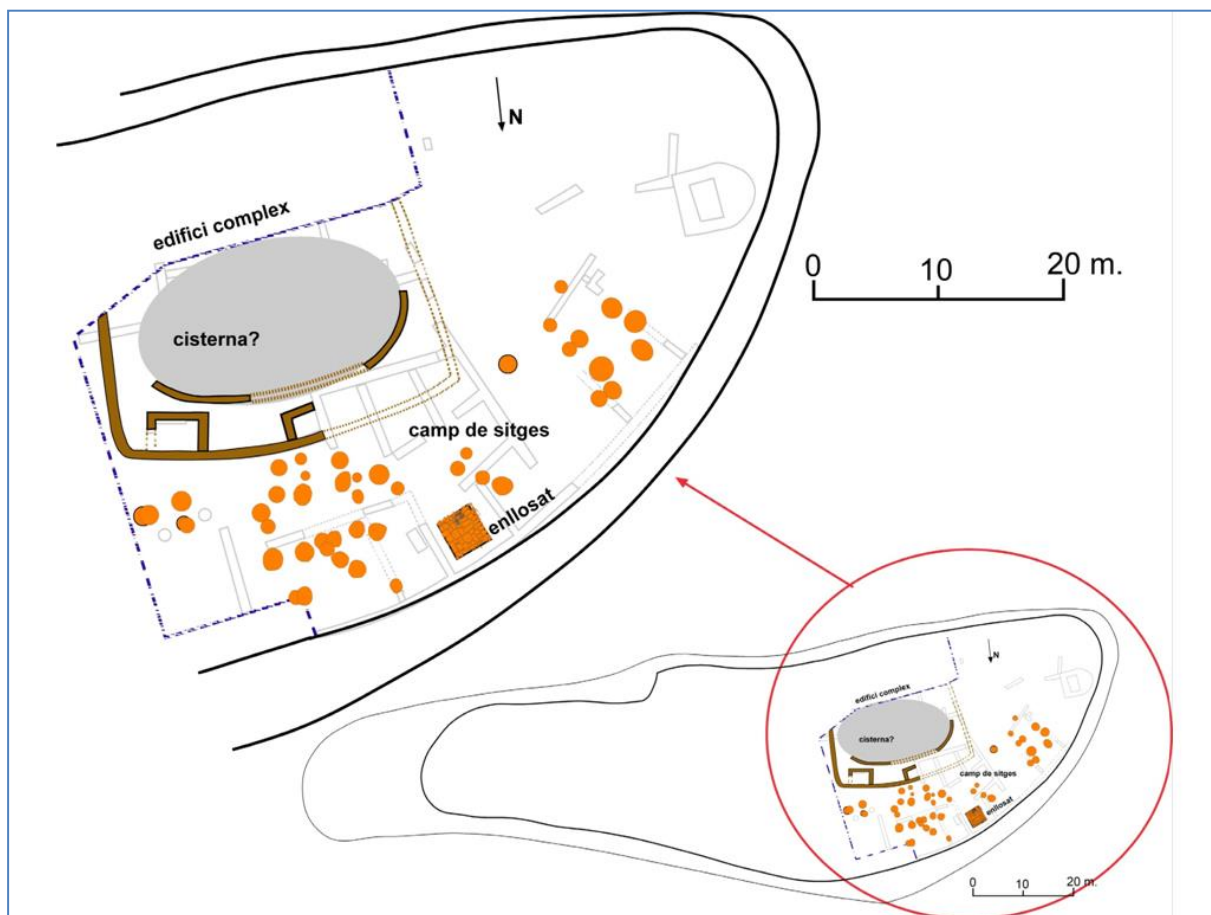
Planta general zona actuació segons fases

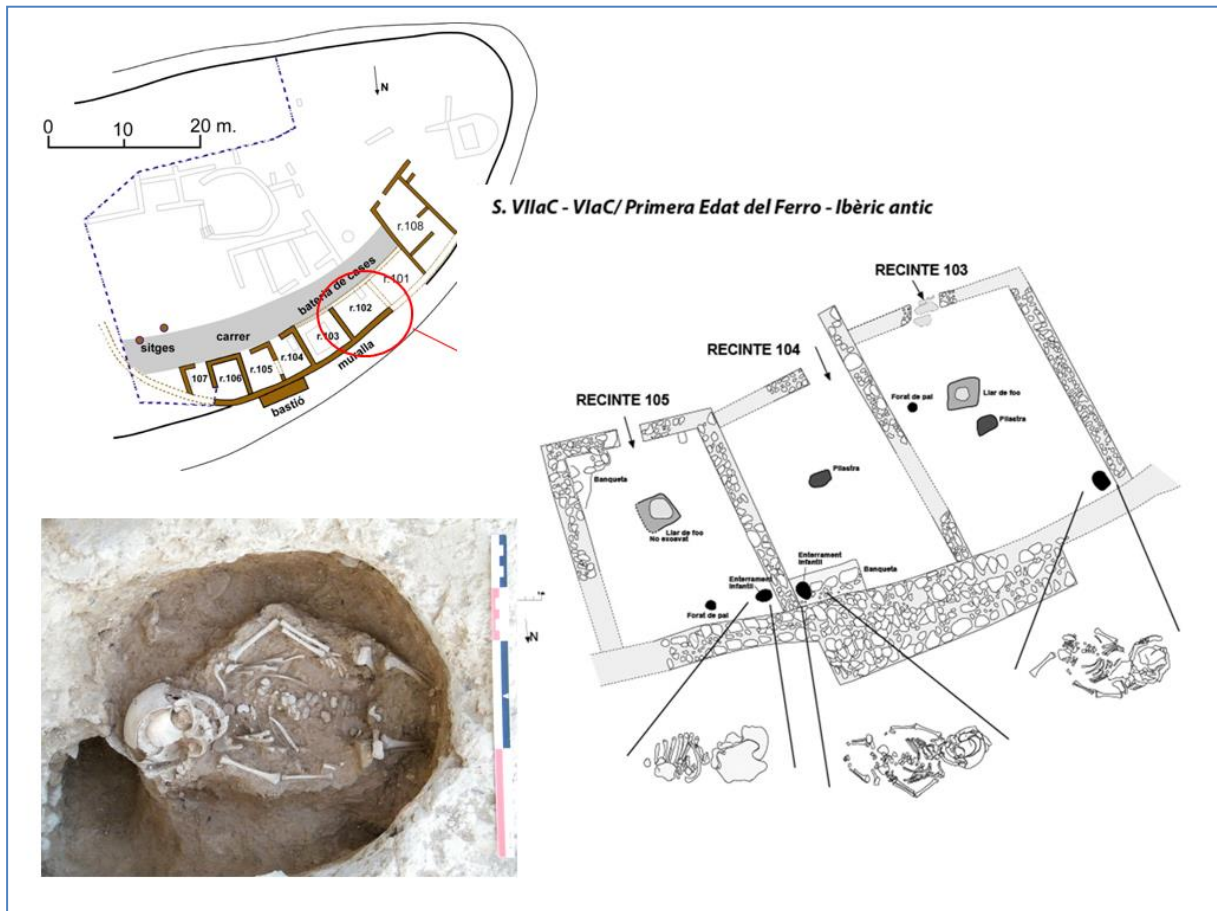
Planta de la fase ibèrica i preibèrica fins campanya 2014-2015

Detall urbanisme ibèric i preibèric

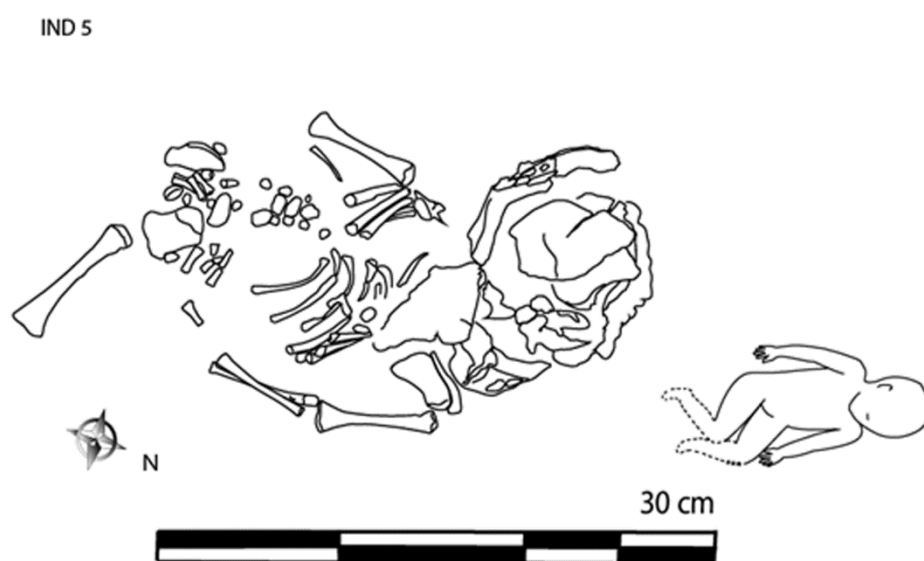
Planta zona actuació 2014-2015-2016. Fase iberoromana

Planta recintes 103-104-105 amb agençament interns

INFORME ANTROPOLÒGIC

INFORME ANTROPOLÒGIC DE L'INDIVIDU PRE-IBÈRIC DEL RECINTE 103 DEL JACIMENT DE CASTELLVELL (OLIUS, SOLSONÈS): CAMPANYA 2014

Marta Merino, MSc

Carme Rissech, Ph.D

INTRODUCCIÓ

Aquest informe forma part d'un conjunt de tres informes referents a les restes osteològiques infantils trobades en el jaciment de Castellvell (Figura 1), que es troba en el terme municipal d'Olius (Solsonès). Aquest és un jaciment arqueològic en la qual s'han documentat estructures que abasten des d'època moderna fins a l'època del ferro i es troba dins del projecte *Estratègies d'ocupació del territori i la seva evolució a la comarca del Solsonès durant la protohistòria i l'antiguitat* (Cardona et al., 2012).

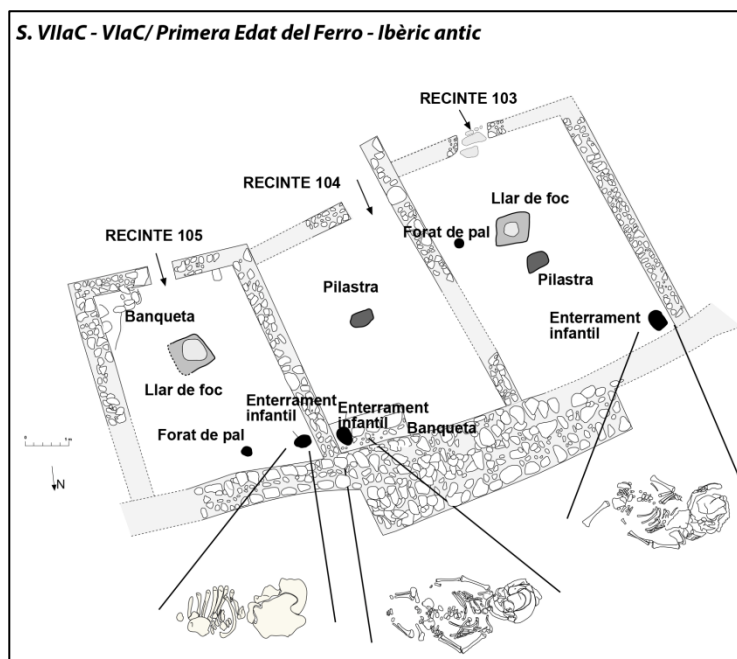
Els recintes d'època Ibèrica (període Iber-Romà, s. II-i aC), son cinc recintes articulats al voltant d'un espai obert, on es troben més d'una trentena d'estructures de magatzematge, relacionades amb una gran activitat cerealística, y un empedrat.

Dins aquest jaciment s'han documentat 5 recintes que han donat una pervivència de les estructures des d'època preibèrica (s. VII aC.) fins a període ibero-romà (s. II-I aC.). Aquests s'articulen al voltant d'un espai obert delimitat per un mur de tanca situat en banda nord, i que delimita el poblat. Durant la campanya del 2008, durant l'excavació dels primers recintes(101 i 102) van aparèixer els primers enterraments (dos perinatals d'entre 38 i 40 setmanes de gestació) que van ser datats arqueològicament del període Iber-romà, s. II-i aC (Merino et al., 2013). En campanyes posteriors, concretament en la campanya del 2013,i excavant les fases més antigues del poblat que corresponen al període pre-Ibèric (s. VII- VI aC.) van aparèixer dos individus infantils més en els recintes 104 i 105. En aquest cas els individus tenien, un aproximadament 40 setmanes de gestació i, l'altre, dos mesos de vida (Merino i Rissech, 2014).

En el 2013, el nostre grup va fer els estudis antropològic dels 4 nadons, dos situats en els recintes 101 i 102 d'època Ibero-romana (Merino i Rissech,2014) i dos situats en els recintes 104 i 105 d'època d'Iber-Romana (Merino et al., 2013). L'objectiu del present informe es la realització de l'estudi bioantropològic de les restes humanes infantils trobades en les fases les fases més antigues de l'*oppidum* (s. VII-VI aC), en el recinte 103 pre-Ibèr, que han estat excavades en la campanya del 2014.

Figura 1. Vista aèria de Castellvell (Solsonès), on es pot apreciar la part intervinguda.

Figura 2. Planimetria de la zona on es situen els tres enterraments pre-Ibèrics del Castellvell de Olius (Solsona).

2. MATERIAL

El material d'aquest estudi procedeix de la intervenció arqueològica de l'any 2014 en el recinte 103, de les fase pre-Ibèrica del Castellvell municipi d'Olius (El Solsonès). Durant els treballs arqueològics, es va localitzar una inhumació d'un subadult, corresponent a la UE 306 (Indv. 5) Les restes es van arribar al laboratori en una caixa amb cada part anatòmica separada en bosses, tot indicant la seva lateralitat.

3. MÈTODES

L'estudi antropològic al laboratori es va iniciar amb la neteja, identificació i reconstrucció dels individus i de cada part anatòmica.

Seguint el procediment habitual, la neteja de les restes es va realitzar en sec i amb l'ús de raspalls i/o pinzells tous i punxons. La neteja amb aigua només s'utilitzà en aquells casos on fou estrictament necessari. En aquests casos, un cop nets els ossos, es van deixar assecar a temperatura ambient, a l'ombra i sense contacte directe amb cap font de calor per tal d'evitar al màxim el seu deteriorament.

Seguidament es va procedir a la reconstrucció dels ossos que es trobaven fragmentats, utilitzant un tipus d'adhesiu (pega *Imedio*) que, en cas necessari, permet la seva fàcil extracció amb acetona. Posteriorment es va procedir a l'atribució anatòmica i individualització de les restes.

Tots els elements ossis d'una mateixa fossa, i per tant d'una mateixa UE, van ser siglats, amb el codi corresponent al nom del jaciment i la campanya d'excavació (CV14) i el número de l'individu. En aquest cas se'ls hi va donar el número 5 el qual és correlatiu als dels estudis anteriors (Merino et al., 2013; Merino i Rissech, 2014) ja que els tres estudis estan relacionats arqueològicament. Aquest número es col·locar a la fitxa i a la bossa de l'individu, però no en l'ós.

L'estudi antropològic pròpiament dit va consistir en el càlcul del grau de preservació de l'esquelet amb el índex de preservació, l'estimació de l'edat i el sexe, estudi antropomètric, així com l'anàlisi paleopatològic.

3.1 Preservació

Per a fer-nos una idea sobre l'estat de les restes i el tipus d'informació que d'aquestes se'n podria extreure s'ha calculat el grau de preservació dels esquelets individualitzats. És important conèixer aquest percentatge, ja que d'ell dependrà la quantitat, i encara més important, la qualitat de la informació que se'n podrà determinar.

Pel càlcul del grau de preservació esquelètica s'ha utilitzat l'índex de preservació (Figura 3) expressat per Walker *et. al.* (1988) i modificat per Alesan *et al.* (1990). Aquest índex té en compte tres agrupacions òssies determinades: ossos llargs (IP₁), ossos llargs més cintures pèlvica i escapular (IP₂) i finalment, un índex global (IP₃) que inclou tots els ossos anteriors més el crani. De tota manera, però, aquests índexs només tenen utilitat per saber el nombre d'ossos conservats i no fan referència a l'estat físic de l'os.

$$IP_n(x) = \frac{\text{Nombre d'ossos presents}}{\text{Nombre d'ossos considerats [n(x)]}} \times 100$$

Figura 3. Fórmula per el càlcul del grau de preservació

3.2 Tafonomia i ritual funerari

A partir de la informació recollida durant l'estudi en el laboratori, així com l'extreta de l'informe arqueològic i de les fotografies fetes durant l'excavació, s'ha descrit la seva relació en l'espai.

3.3 Edat

Un individu es considera que és subadult quan encara està dins el període de creixement. Per a una estimació acurada de l'edat s'han utilitzat tots els elements esquelètics possibles que permeten el diagnòstic, prioritzant aquells criteris més fiables segons les característiques de l'etapa de desenvolupament a la que pertany l'individu. Al tractar-se d'individus subadults, s'han considerat

cinc possibles categories d'edat: perinatals (36-40 setmanes de gestació), nadons (1-12 mesos), infantil I (1-6 anys), infantil II (7-12 anys) i juvenil (13-20 anys).

S'han seguit les recomanacions de Ferembach *et al.* (1980) i els criteris descrits per Krogman i Iscan (1986) pels individus subadults. Concretament, en infants fins a 12 anys, s'ha prioritzat el criteri de desenvolupament dental: erupció de les peces i grau de maduració de la dentició, seguint els esquemes de Crétot (1978) i d' Ubelaker (1989). Com a criteris secundaris, la longitud diafisària màxima dels ossos llargs, el creixement de l'os coxal, de l'escàpula (Alduc-Le Bagouse, 1988; Stloukal i Hanáková, 1978; Rissech *et al.*, 2003, 2008; Rissech i Malgosa, 2005, 2007; Rissech i Black, 2007; Rissech *et al.*, 2012, 2013a, 2013b; López-Costas *et al.*, 2013) i el desenvolupament de la placa timpànica del temporal (Weaver, 1979).

En els esquelets pertanyents a l'etapa juvenil (edat superior als 12 anys) s'ha donat preferència al criteri esquelètic basat en el grau d'ossificació i unió epifisària dels ossos llargs (Brothwell, 1987; Ferembach *et al.*, 1980; Krogman i Iscan, 1986), però també la longitud diafisària màxima dels ossos llargs, el creixement de l'os coxal i de l'escàpula citats anteriorment.

3.4 Sexe

Pel que fa a la determinació del sexe, es consideren com a criteris principals les característiques morfològiques subadultes de la mandíbula i de l'os coxal (Schutkowski, 1993; Ferembach *et al.*, 1980), que són molt semblants als que s'usen en els adults. En les restes infantils, el diagnòstic sexual es molt insegur, malgrat això, s'ha assignat el sexe més probable.

3.5 Antropometria

Per a l'anàlisi morfomètrica i antropomètrica s'han utilitzat les mesures osteomètriques clàssiques d'individus subadults definides per Fazekas i Kósa (1978), Stloukal i Hanáková (1978), Buikstra i Ubelaker (1994), Rissech *et al.* (2003, 2008, 2012, 2013a, 2013b); Rissech i Malgosa (2005, 2007); Rissech i Black (2007), López-Costas *et al.* (2012).

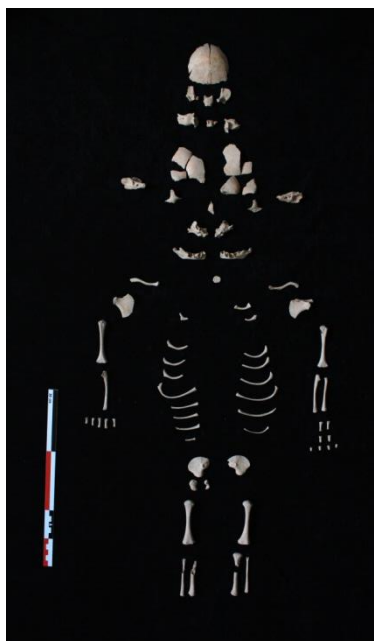
3.6 Patologies

L'anàlisi paleopatològic es va fer mitjançant l'observació macroscòpica de les restes, tenint en compte les indicacions de Lewis (2007) i Ortoner (2003). Especialment es van considerar aquelles patologies que més freqüentment afecten els individus subadults, com són les lesions poròtiques.

4. RESULTATS

Els resultats indicaren que es tractava d'un únic individu - l'individu 5 (UE 306) - de possible sexe femení d'entre 40 setmanes de gestació i un mes de vida amb molt bon estat de conservació, fet que es reflexa en el IP_3 amb un 90% (Figura 4).

Estat de conservació:	
•	$IP_1 = 90 \%$
•	$IP_2 = 89 \%$
•	$IP_3 = 90 \%$

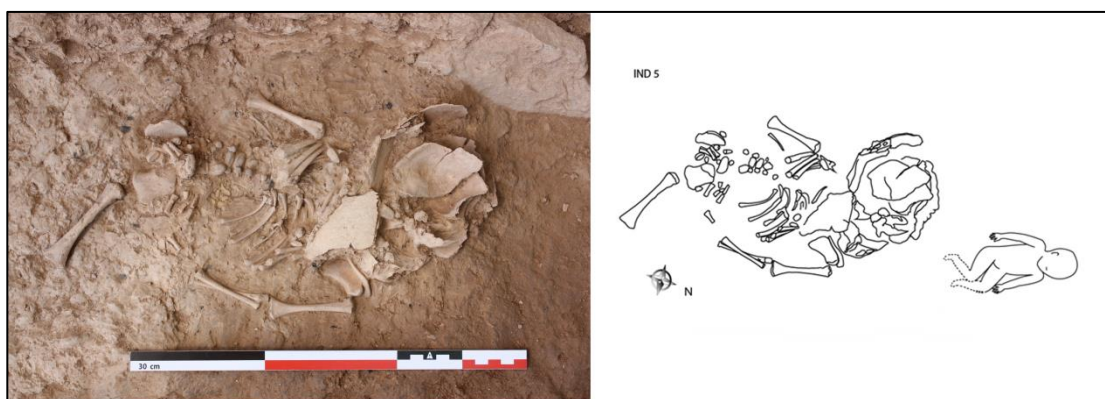
Figura 4: Fotografia de l'individu 5 ja muntat.

Tafonomia i ritual funerari

Aquest enterrament correspon a una inhumació primària individual (UE 306) en posició decúbit lateral esquerra que sembla haver sofert algun moviment a causa dels processos postmortem, els quals disposen el tòrax de l'individu lleugerament cap endarrere (Figura 5). El braç esquerra es descriu en posició d'abducció amb pronació de l'avantbraç i una posició dorsal de la mà. El més probable és que l'extremitat dreta es trobés en la mateixa posició, ja que l'húmer es troba en posició d'abducció i la mà en dorsal. A causa de la coberta que tenia aquesta inhumació, una llosa (figura 6)

de pedra (40x20 cm aprox.), el crani es troba molt aixafat per la pressió que devia exercir en el moment de la descomposició. Malgrat això és possible que la cara tingués una orientació est, ja que els maxil·lars i les mandíbules es troben en connexió desplaçats en aquesta direcció.

El fet que aquests es trobes cobert per una llosa de pedra molt probablement ha ajudat a la seva conservació, presentant un estat òptim com mostra l'índex de preservació.

Figura 5. Fotografia final a camp (imatge esquerra) i planta de l'individu amb la superposició de la peça ceràmica que el cobria (imatge de dreta).

Figura 6: fotografia de la llosa que cobria l'individu 5.

Antropometria

A la taula 2 es detallen les mesures cranials i postcranials de l'individu 5 pertanyent a la UE 306. Aquestes dades s'han volgut registrar en aquesta memòria per si fossin d'utilitat en futurs estudis.

	Dret	Esquerra		Dret	Esquerra
Pars basiliaris occipital			Mandíbula		
Longitud mín		13	Longitud del cos	37	38
Long. màx.		16	Amplada de l'arc	17	-
Amplada		16	Long. Total hemimandíbula	49	-
Pars lateralis occipital			Os zigomàtic		
Longitud	-	27	Longitud	21	-
Amplada	-	15	Amplada	27	-
Clavícula			Escàpula		
Longitud	-	47	Longitud	38	-
Perímetre a la 1/2	-	10	Amplada	31	-
Coxal			Longitud espina	-	-
Longitud ilium	33	32	Húmer		
Amplada ilium	36	37	Longitud diàfisis	65	66
Longitud ísquium	16	-	Amplada epífisis distal	17	17
Amplada ísquium	12	-	Ø màx. Epif. Prox.	13	12
Longitud pubis	13	-	Ø mín. Epif. Prox.	11	11
Radi			Perímetre mín.	17	15
Longitud diàfisi	-	54	Ø màx. Al PM	6	5
Perímetre mín.	-	11	Ø mín. Al PM	5	5
Ø màx. Al PM	-	4	Cúbit		
Ø mín. Al PM	-	3	Longitud diafisària	62	62
Amp. Màx. Epif prox	-	6	Perímetre mín	12	12
Ampl. Màx. Epif. Distal	-	8	Ø màx. Al PM	4	4
Perímetre a la tuberositat	-	13	Ø mín. Al PM	3	3
Fèmur			Ø TR a l'escotadura	-	6
Longitud diafisària	77	77	Ø AP a l'escotadura	-	7
Ampl. Màx. Epif. Prox	17	17	Amp. Màx. Epif. Prox.	-	7
Ø vertical del cap	-	-	Amp. Mín. Epif distal	-	6
Ampl. Epif. distal	21	21	Tíbia		
Perímetre mín.	20	19	Longitud diafisària	-	-
Ø TR al PM	7	7	Amp. Màx epif prox	-	16
Ø AP al PM	6	6	Amp. Mín. Epif. Distal	12	11
Peroné			Perímetre mín	-	-
Longitud diafisària	63	63	Perímetre al forat nutrici	-	20
Perímetre al mín.	11	11	Ø TR al forat nutrici	-	8
Amp. Epif. distal	6	7	Ø AP al forat nutrici	-	8

Taula 2: Mesures cranials i postcranials de l'individu 5 (UE 306).

Patologies

No s'han observat patologies en els elements esquelètics que es conserven.

5. CONSIDERACIONS FINALS

Al present informe es presenten els resultats que pertanyen a l'individu 5, un perinatal d'entre 40 setmanes de gestació i 1 mes de vida. Aquest nadó es va documentar sota el paviment del recinte 103 i corresponent a una cronologia de l'Edat del Ferro (s. VII aC). Aquest es trobava cobert per una llosa de pedra, tallada de forma rectangular, que cobria la totalitat del cos del nadó inhumat. Aquest perinatal se suma als quatre anteriors documentats al jaciment, excavats durant les campanyes de 2008 i 2013, i que es van presentar en informes anteriors (Merino *et at.*, 2013; Merino i Rissech, 2014).

L'enterrament que es presenta respon al patró funerari que es va dibuixant per als nadons en Època pre-Ibèrica i Ibèrica, inhumacions per sota el paviment de l'hàbitat (Chapa -Brunet, 2003; i Sanmartí i Santacana, 2005), sense signes de violència ni patologies observables. Al igual que l'individu 4 (Merino i Rissech, 2014), la posició en la qual es troba (posició en decúbit lateral) i sobretot el fet que hagi estat cobert per una llosa, mostra d'un tractament especial, sembla tenir la intencionalitat de primer de marcar la situació on es trobava inhumat el petit i, segon de protegir-lo. Aquest enterrament recorda a l'enterrament de l'individu 4 de l'informe anterior (Merino y Rissech, 2014), on en nen es va trobar en un retall efectuat sota una banquetta construïda en pedra i es trobava directament cobert per una peça ceràmica que, prèviament, havia estat retallada. El fet que aquests es trobin amb alguna mena de coberta (ja sigui una peça ceràmica, con l'individu 4, o una llosa de pedra, com es mostra en l'individu 5), ajuda a que es puguin documentar els individus en un estat de conservació òptim, tal i com mostren els seus índex de preservació (IP).

Les característiques que presenta l'enterrament de l'individu 5 són cuidades i junt amb l'individu 4 representen un *unicum* pel que fa als enterraments ibèrics documentats fins ara, poden implicaria la importància d'aquests individus per les persones més properes o pels seus familiars.

BIBLIOGRAFIA

Alduc-le Bagouse A. 1988. Estimation de l'âge des non-adultes: maturation dentaire et croissance osseuse. Données comparatives pour deux nécropoles médiévales bas-normandes. *Actes des*

- 3èmes Journées Anthropologiques. Notes et Monographies Techniques n. 24, Éditions du CNRS, 81-103, Paris.
- Alesan A. 1990. *Estudi d'una població subadulta de l'Edat del Ferro: demografia, antropometria i creixement*. Memòria del treball de recerca del Mestratge d'Especialització Professional en Biologia Humana, UAB.
- Brothwell DR. 1987. *Desenterrando huesos*. Fondo de cultura económica. Mèxic.
- Buikstra JE i Ubelaker DH. 1994. *Standards for data collection from human skeletal remains*.
- Cardona R, Asensio A, Morer J, Pou Vallès J. 2012. El poblament ibèric del Castellvell (Olius, Solsonès): reexcavació noranta-tres anys després. *Oppidum*, 10: 5-19.
- Chapa Brunet T. 2003. La percepción de la infancia en el mundo ibérico. *Trabajos de Prehistoria* 60, 1:115-138, Madrid.
- Crétot M. 1978. *L'arcade dentaire humaine (Morphologie)*. Julien Prélat Ed. Paris.
- Fazekas IG, Kósa F. 1978. *Forensic foetal osteology*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Ferembach D, Schwidetzky I, Stloukal M. 1980. Recommendations for age and sex diagnoses of Skeletons. *Journal of Human Evolution*, 9: 517-549.
- Krogman WM, Iscan YM. 1986. *The human Skeleton in Forensic Medicine*. Ch. C. Thomas Ed. Springfield, Illinois.
- Lewis M. 2007. *The Bioarchaeology of children. Perspectives from biological and forensic anthropology*. Cambridge.
- López-Costas O, Rissech C, Tranco G, Turbón D (2012) Postnatal growth of the tibia. Implications for age and sex estimation. *Forensic Science International*.
- Merino M, Rissech C, Turbón D. 2013. El yacimiento ibérico de Castellvell de Olius (Lleida, Solsonès). Estudio bioantropológico de dos individuos infantiles. *Actas del XVIII Congreso de la Sociedad Española de Antropología Física*. Pàgs. 451- 465. Bilbao.

- Merino M, Rissech C. 2014. Informe anthropologic de les restes humanes pre-Ibèriques del jaciment de Castellvell (Olius, Solsonès). (Inèdit)
- Ortoner DJ. 2003. *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. Second edition. Academic Press, London.
- Rissech C, Black S. 2007. Scapular development from neonatal period to skeletal maturity. A preliminary study. *International Journal of Osteoarchaeology*, 17:451-464.
- Rissech C, Garcia M, Malgosa A. 2003. Sex and age diagnosis by ischium morphometric analysis. *Foresnsic Science International*, 153(3):188-196.
- Rissech C, López-Costas O, Turbón D. 2013a. Humeral development from neonatal period to skeletal maturity- application in age and sex assessment. *International Journal of Legal Medicine*, 127: 201-212.
- Rissech C, Malgosa A. 2005. Ilium growth study: applicability in sexual and age diagnostic. *Foresnsic Science International*, 147: 165-174.
- Rissech C, Malgosa A. 2007. Pubic growth study: applicability in sexual and age diagnostic. *Foresnsic Science International*, 173: 137-145.
- Rissech C, Marquez-Grant N, Turbón D. 2013b. A collation of recent published Western European formulae for age estimation of subadult skeletal remains: recommendations for forensic anthropology and osteoarchaeology. *Journal Forensic science*, 58: 163- 168.
- Rissech C, Schaefer M, Malgosa A. 2008. Development of the femur - Implications for age and sex determination. *Forensic Science International* , 180: 1-9.
- Sanmartí J. Santacana J. 2005. *Els Ibers del nord*. Ed. T.G.A.
- Schutkowski H. 1993. Sex determination of infant and juvenile skeletons. I. Morphognostic features. *American Journal of Physical Anthropology*, 90:199-205.
- Stloukal M, Hanáková H. 1978. Die Länge der Längsknochen altslawischer Belvölkerungen, unter besonderer Berücksichtigung von wachstumsfragen. *Homo*, 29:53-69.

Ubelaker DH. 1989. *Human skeletal remains. Excavation, analysis, interpretation*. Taraxacum. 2nd ed. Washington.

Walker PL, Johnson JR, Lambert PM. 1988. Age and sex biases in the preservation of human skeletal remains. *American Journal of Physical Anthropology*, 76: 183-188.

Weaver, DS. 1979. Application of the likelihood ratio test to age estimation using the infant and child temporal bone. *American Journal of Physical Anthropology*, 50: 263-270.

ANNEX 1: INVENTARI MATERIALS

CASTELLVELL 2014

U.E. 308 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora lleugerament exvasada d'una olla de perfil en 'essa' de grans dimensions, amb decoració d'ungulacions impreses a la part superior del llavi.
- 2.- 5 fragments de vora i cos, d'un plat/tapadora, de llavi lleugerament reentrant, amb la superfície brunyida.
- 3 i 4.- 3 fragments de 2 bases planes, de sengles plats/tapadores, amb la superfície brunyida.
- 5.- 1 fragment de nansa vertical i arrencament de llavi, de forma indeterminable.
- 6.- 18 fragments informes, amb superfície brunyida.
- 7.- 17 fragments informes.

Fauna

- .- 1 fragment d'una mandíbula de grans dimensions, amb evidents traces de talls.
- .- 4 fragments de sengles peces dentals.
- .- 32 fragments.

U.E. 309 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragments de vora, amb el llavi bisellat, d'un plat/tapadora, amb la superfície molt brunyida.
- 2.- 1 fragment de vora, amb el llavi lleugerament girat, d'un plat/tapadora.
- 3.- 1 petit fragment de vora, de forma indeterminable.
- 4.- 1 fragment de nansa vertical de cinta, d'una olla amb nansa, amb la superfície brunyida.
- 5.- 1 fragment informe, amb decoració d'un cordó incís.
- 6.- 27 fragments informes, amb superfícies brunyides.
- 7.- 76 fragments informes.

Fauna

- .- 3 fragments de sengles peces dentals.
- .- 31 fragments.

U.E. 311 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 3 fragments informes.

U.E. 313 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 3 fragments de vora exvasada i cos d'una tenalla de sac, amb decoració d'un cordó digitat a la base de la vora.
- 2.- 17 fragments que donen el perfil complet d'una olleta, de vora lleugerament exvasada, base plana i una nansa de cinta, amb decoració d'un cordó digitat que s'estén per la base de la vora i encercla per sota la nansa, en forma d'una mena de garlanda.
- 3.- 13 fragments de vora exvasada i bona part del cos d'una olla de perfil en 'essa', amb decoració d'un cordó digitat a la base de la vora.
- 4.- 1 fragment de vora, lleugerament reentrant, d'una olla cilíndrica, amb decoració d'un cordó incís a la base de la vora.
- 5.- 1 fragment de vora, amb el llavi bisellat, d'una plat/tapadora de vora recta, amb les dues superfícies molt brunyides.
- 6.- 1 fragment informe, del coll d'una urna, amb decoració d'acanalats molt amples i, per sota, una franja de petites incisions, amb la superfície brunyida.
- 7.- 9 fragments informes, amb la superfície brunyida.
- 8.- 18 fragments informes.

Fauna

.- 3 fragments.

U.E. 317 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora, amb el llavi engruixit bisellat, d'un plat/tapadora, amb la superfície molt brunyida.
- 2.- 1 fragment informe, de carena, amb la superfície brunyida.
- 3.- 2 fragments informes.

Fauna

.- 4 fragments.

U.E. 330 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment informe, amb la superfície brunyida.

Fauna

.- 1 fragment.

U.E. 1 (nivell superficial; neteja tall recinte 106):

Campaniana B Calena

1.- 1 fragment de la base completa d'un plat de grans dimensions, de la forma Lamboglia 5.

Ceràmica ibèrica oxidada

2.- 7 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

3.- 2 fragments informes.

Ceràmica a mà

4.- 1 petit fragment de vora, de forma indeterminable, amb la superfície brunyida.

5.- 3 fragments informes, amb superfície brunyida.

6.- 9 fragments informes.

Fauna

.- 22 fragments.

CASTELLVELL 2015

U.E. 317 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora, amb el llavi bisellat, d'una plat/tapadora de vora recta, amb les dues superfícies brunyides.
- 2.- 1 fragment d'un peu baix anular, de forma indeterminable, amb la superfície brunyida.
- 3.- 1 fragment de vora, de forma indeterminable, amb la superfície brunyida.
- 4.- 1 fragment informe, amb la superfície brunyida.
- 5.- 29 fragments informes.

Fauna

- .- 1 fragment d'una peça dental.
- .- 3 fragments.

U.E. 318 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla de perfil en 'essa', amb decoració d'un cordó incís a la base de la vora.
- 2.- 1 fragment de vora, amb el llavi bisellat, d'un plat/tapadora, amb les dues superfícies brunyides.
- 3.- 1 fragment de vora, amb la superfície brunyida, de forma indeterminable.
- 4.- 1 fragment de peu anular d'una urneta, amb la superfície brunyida.
- 5.- 1 fragment de base plana, tal vegada d'un plat/tapadora, amb la superfície brunyida.
- 6.- 10 fragments informes, amb la superfície brunyida.
- 7.- 1 fragment informe, amb decoració d'un cordó incís.
- 8.- 27 fragments informes.

Fauna

- .- 1 fragment d'una peça dental.
- .- 11 fragments.

U.E. 319 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment informe.

U.E. 323 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla de perfil en 'essa', amb decoració de dos cordons digitats paral·lels, més un mameló quadrangular aplicat entre tots dos cordons.
- 2.- 20 fragments que donen el perfil complet d'una olleta, amb la vora lleugerament exvasada, base plana i una nanseta vertical de cinta. Presenta una superfície poc brunyida i cap element decoratiu.
- 3 a 5.- 3 fragments de vora, amb llavi bisellat, de sengles plats/tapadora, amb la superfície brunyida.
- 6.- 1 fragment de base plana d'un plat/tapadora, amb la superfície brunyida.
- 7.- 1 fragment de nansa de cinta d'una olla.
- 8.- 1 fragment informe, amb decoració d'un cordó digitat.
- 9.- 14 fragments informes, amb la superfície brunyida.
- 10.- 11 fragments informes.

Material constructiu

- 11.- 3 fragments amorfs, de parts de coberta o arrebossats de paret, de fang cru.
- 12.- 2 fragments amorfs, amb una cara endurida, tal vegada de parts de la solera d'una llar de foc.

Fauna

- .- 2 fragments de sengles peces dentals.
- .- 13 fragments.

U.E. 325 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla de perfil en 'essa' amb carena interna, amb decoració d'un cordó digitat a la base de la vora i franja d'incisions a la cara externa del llavi.
- 2.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla de perfil en 'essa'.
- 3.- 1 fragment de vora alta vertical, de parets primes, d'una urna o vaset.
- 4.- 2 fragments de vora, amb el llavi bisellat, d'un plat/tapadora.
- 5.- 1 fragment informe amb la superfície brunyida, amb decoració d'uns acanalats amples circulars.
- 6.- 1 fragment informe, amb decoració d'un cordó digitat.
- 7.- 2 fragments informes, amb la superfície brunyida.
- 8.- 9 fragments informes.

Fauna

- .- 5 fragments.

U.E. 327 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 2 fragments de vora exvasada, amb el llavi bisellat, d'una tenalla.
- 2.- 1 fragment de vora exvasada, amb el llavi bisellat, d'una tenalla, amb decoració d'una franja d'ungulacions a la cara externa del llavi.
- 3.- 2 fragments informes, amb la superfície brunyida.
- 4.- 6 fragments informes.

Fauna

.- 1 fragment.

U.E. 329 (nivell ibèric, de datació no precisable):

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 1 fragment informe.

Fauna

.- 1 fragment.

U.E. 338 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment informe, tot ocupat per decoració d'amples acanalats horitzontals, d'una peça de grans dimensions.

Fauna

.- 2 fragments de sengles peces dentals.
.- 3 fragments.

U.E. 340 (nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC.):

Ceràmica a mà

- 1.- 1 fragment de vora, amb el llavi lleugerament engruixit, d'un petit plat/tapadora.
- 2.- 1 fragment d'una base lleugerament còncaua completa, de forma indeterminable (plat/tapadora?), amb decoració de franges d'incisions que dibuixen un motiu en forma de creu, ocupant tota la cara externa de la base.
- 3.- 1 fragment informe.

Fauna

.- 12 fragments.

U.E. 351 (nivell ibèric o nivell pre-ibèric; segles VII-VI aC. amb intrusions?):

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 4 fragments informes.

Ceràmica a mà

2.- 1 petit fragment de vora, de forma indeterminable.

3.- 1 fragment de base plana d'una olla.

4.- 1 fragment de nansa d'una olla.

5.- 2 fragments informes, amb la superfície brunyida.

6.- 11 fragments informes.

Fauna

.- 2 fragments de sengles peces dentals.

.- 22 fragments.

U.E. 331 (nivell ibèric, de datació no precisable):

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment informe, amb decoració pintada, probablement d'un *Kalathos*.

2.- 7 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 2 fragments informes.

Fauna

.- 3 fragments de sengles peces dentals.

.- 1 fragment.

U.E. 332 (nivell heterogeni, superficial o d'època moderna):

Àmfora Itàlica

1.- 1 fragment informe.

Àmfora púnica centremediterrània

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

3.- 16 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

4.- 3 fragments informes.

Ceràmica a mà

- 5 a 7.- 3 fragments de vora de sengles olles.
8.- 23 fragments informes.

Ceràmica grisa medieval
9.- 3 fragments informes.

Ceràmica vidrada
10.- 1 fragment informe, amb vidrat marró a la cara interna.

Material constructiu
11.- 1 fragment amorf de teula.

Fauna
. - 79 fragments.

U.E. 346 (nivell heterogeni, superficial o d'època moderna):

Campaniana A
1.- 1 fragment de base d'un bol, de variant indeterminable.
2.- 3 fragments informes.

Campaniana B etrusca
3.- 1 fragment de vora d'un plat de la forma Lamboglia 5.

Vernís Negre de Cales
4.- 1 fragment de base de forma indeterminable.

Ceràmica de vernís vermell (Sigillata d'Abella?)
5.- 1 fragment informe.

Àmfora Itàlica
6.- 1 fragment de nansa, de forma indeterminable.
7.- 13 fragments informes.

Àmfora Itàlica de la Zona Adriàtica
8.- 1 fragment de l'espalla i arrencament de nansa, de forma indeterminable.

Àmfora Púnica Centremediterrània
9.- 1 fragment de nansa, de forma indeterminable.
10.- 4 fragments informes.

Ceràmica comuna itàlica
11.- 1 fragment de vora d'una tapadora, de la forma 7c del Dicocer (Bats 1993).

Ceràmica de pasta beïge, comuna romana

12.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerra.

13.- 3 fragments informes.

Ceràmica ibèrica oxidada

14.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerra o gerrot.

15.- 1 fragment de vora d'un gobelet de parets fines, imitació dels vasos itàlics.

16.- 1 fragment de base còncava d'una gerra.

17 a 19.- 3 fragments de base amb peu anular, de sengles gerres o gerretes.

20.- 1 fragment de nansa d'una àmfora.

21.- 1 fragment informe, amb decoració pintada.

22.- 41 fragments informes.

Ceràmica ibèrica d'engalba blanca

23.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica reduïda

24.- 1 fragment del llavi i arrencament de nansa d'una gerreta

25.- 4 fragments informes.

Ceràmica a mà

26.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla.

27.- 7 fragments informes.

Ceràmica grisa medieval

28 i 29.- 3 fragments de vora exvasada de 2 individus d'olla.

30 a 34.- 5 fragments de base plana de sengles olles.

35.- 36 fragments informes.

Ceràmica medieval de pasta oxidada

36.- 2 fragments informes.

Ceràmica vidrada Blau Català

37.- 1 fragment de vora d'un plat.

38.- 1 fragment informe.

Ceràmica vidrada moderna

39.- 1 fragment informe, de vidrat marró a la cara interna.

Escòria fèrrica

40.- 2 fragments.

Material constructiu

41.- 2 fragments amorfs de fang cru, de tovots o coberta.

Indústria lítica

42.- 1 fragment de part d'una peça granítica treballada, tal vegada part d'un molí.

43.- 1 fragment d'un còdol treballat, tal vegada una pedra foguera.

Fauna

.- 250 fragments aproximadament, alguns peces completes de grans dimensions.

U.E. 349 (nivell heterogeni, superficial o d'època moderna):

Ceràmica comuna itàlica

1.- 1 fragment informe.

Ceràmica comuna púnica centremediterrània

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica de pasta beige, comuna romana

3.- 1 fragment de base, de forma indeterminable.

Ceràmica ibèrica oxidada

4.- 1 fragment de nansa, de forma indeterminable.

5.- 39 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

6.- 8 fragments informes.

Ceràmica a mà

7.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla de grans dimensions, amb decoració d'un cordó digitat.

8.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla, amb decoració d'incisions al llavi.

9.- 1 fragment de vora vertical, d'una olla o urna, amb la superfície brunyida.

10 i 11.- 2 fragments de vora exvasada de sengles olles.

12.- 1 fragment de base plana d'una olla.

13.- 24 fragments informes.

Ceràmica grisa medieval

14.- 8 fragments informes.

Ceràmica vidrada Blau Català

15.- 1 fragment de vora d'un plat.

Ceràmica vidrada moderna

16.- 1 fragment de base plana, de forma indeterminable, de vidrat marró i negre a les dues cares.

17.- 1 fragment informe, de vidrat marró a la cara interna.

Material constructiu

18.- 1 fragment informe, de teula.

Fauna

.- 68 fragments, alguns de grans dimensions.

U.E. 356 (nivell heterogeni, superficial o d'època moderna):

Campaniana A

1.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.

Vernís Negre de Cales

2.- 1 fragment informe, d'un plat de la forma Lamboglia 5

Àmfora Itàlica

3.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

4.- 5 fragments informes.

Ceràmica Ibèrica Reduïda

5.- 1 fragment de base amb peu anular d'un plat o bol.

Ceràmica grisa medieval

6.- 2 fragments informes.

Fauna

.- 24 fragments, alguns peces completes de grans dimensions.

U.E. 1 (Superficial general):

Campaniana A

1.- 1 fragment de base amb peu anular, de forma indeterminable.

Campaniana B etrusca

2.- 1 fragment de vora d'un vaset de la forma Lamboglia 3.

Vernís Negre de Cales

3.- 1 fragment de base d'un plat de la forma Lamboglia 5.

Àmfora Itàlica

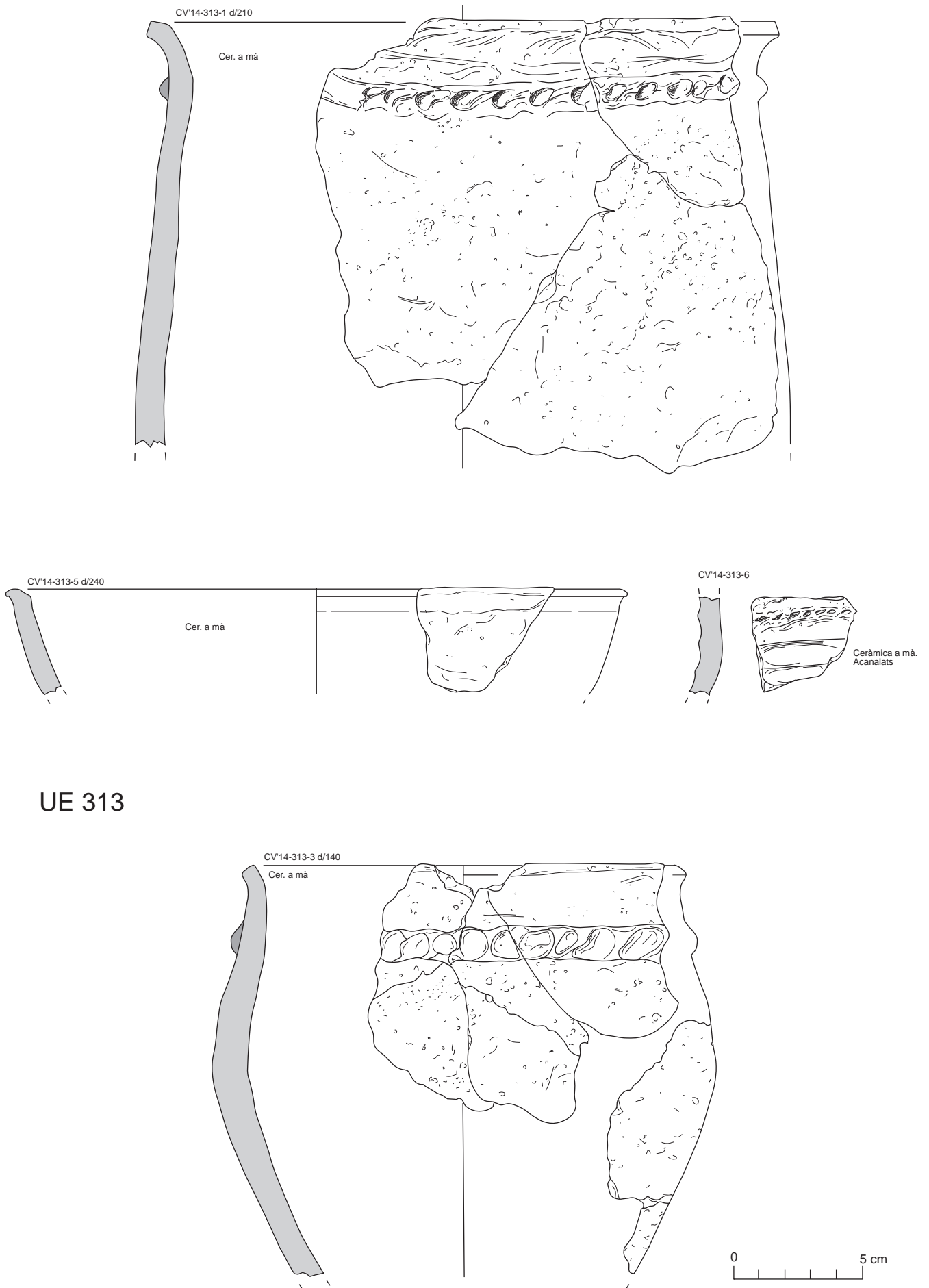
4.- 1 fragment de vora d'un exemplar del tipus Dressel 1B.

Ceràmica grisa medieval

5.- 1 fragment de vora d'una olla, amb decoració d'una línia ondulada incisa.

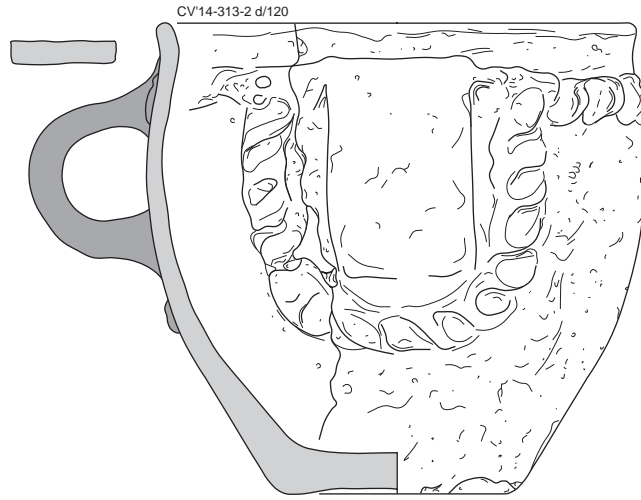

ANNEX 2: DIBUIXOS MATERIALS

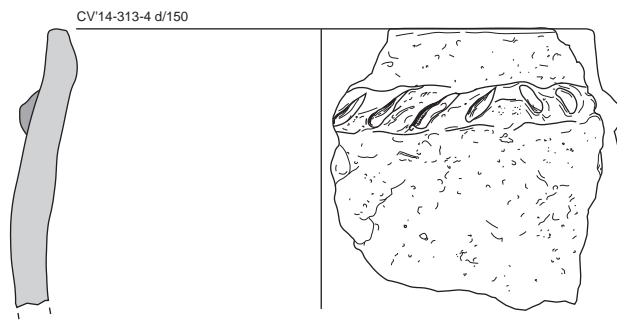

UE 313

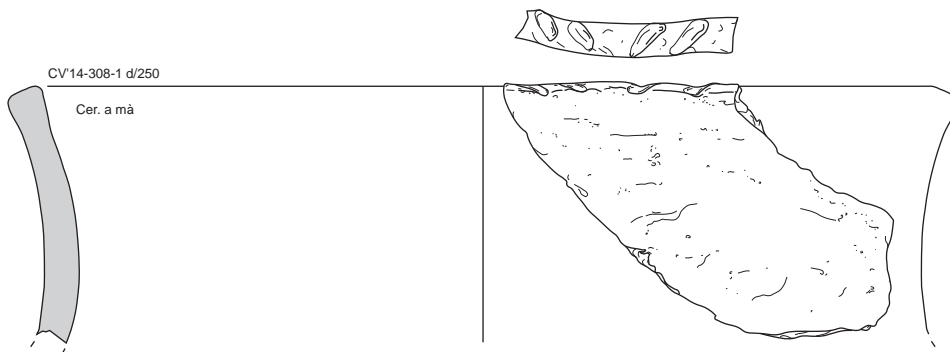
Figura 1: Castellvell 2014: Materials de nivells de primera edat del ferro (segles VII-VI aC.).

UE 313

UE 308

UE 317

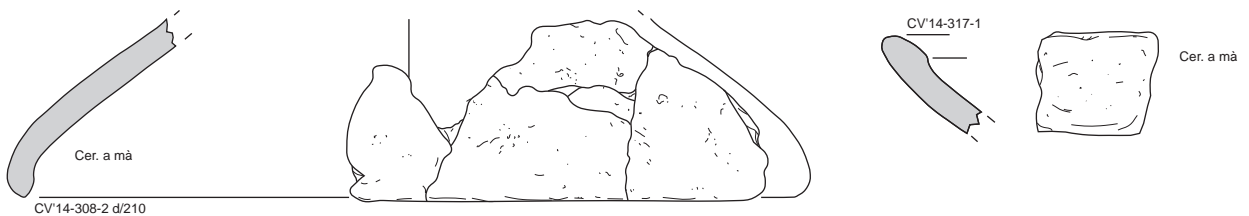
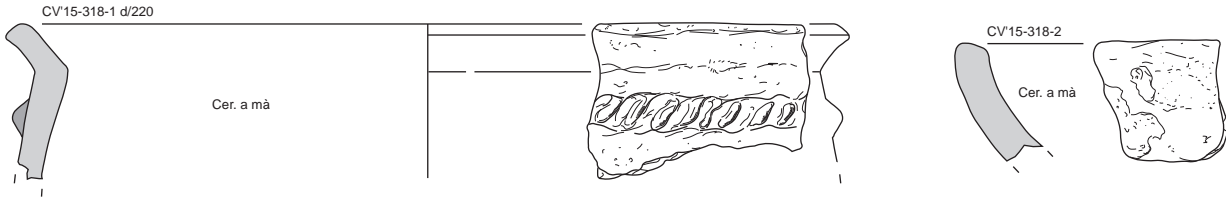
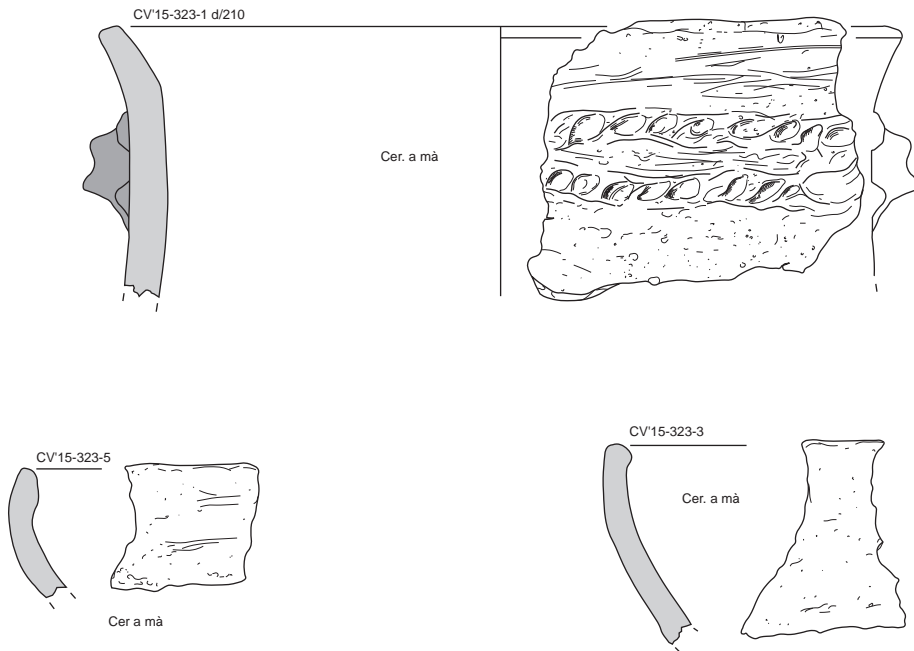

Figura 2: Castellvell 2014: Materials de nivells de primera edat del ferro (segles VII-VI aC.).

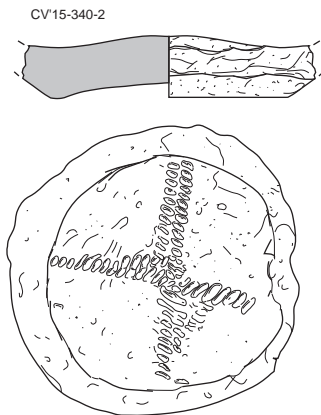
UE 318

UE 323

UE 340

UE 358

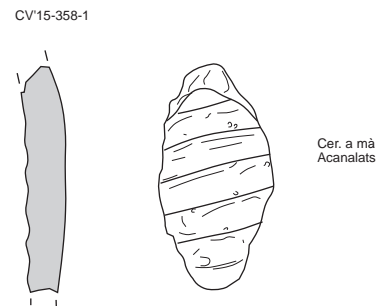
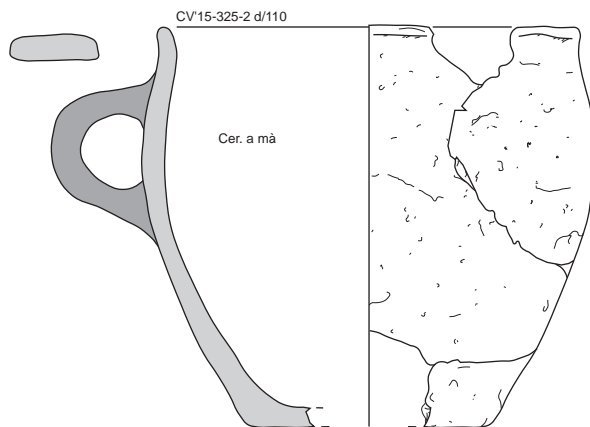
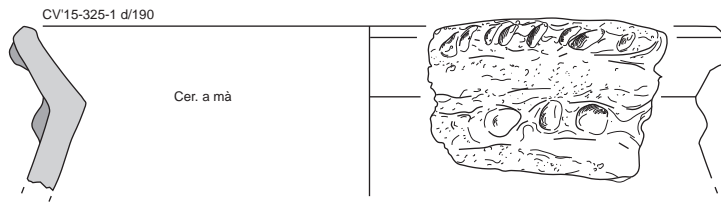
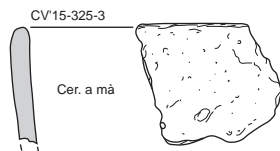

Figura 3: Castellvell 2015: Materials de nivells de primera edat del ferro (segles VII-VI aC.).

UE 325

UE 327

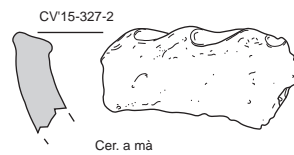
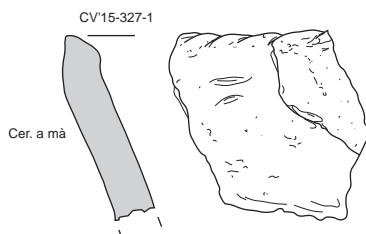

Figura 4: Castellvell 2015: Materials de nivells de primera edat del ferro (segles VII-VI aC.).

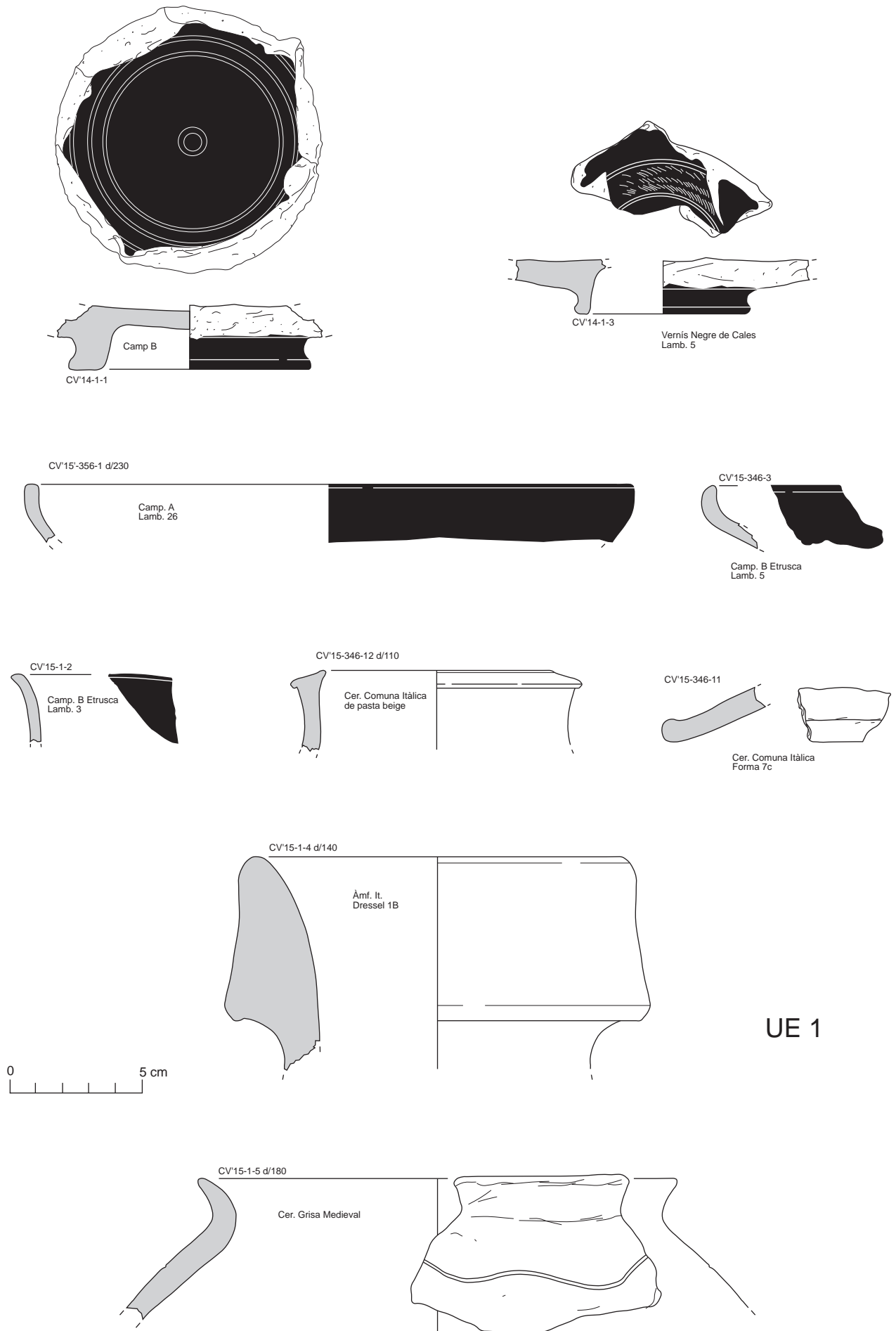

Figura 5: Castellvell 2014/2015: Materials de nivells superficials.